

УВС АЙМАГ ДАХЬ ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗАР

Монгол Улсын Их Хурлын Төсвийн байнгын хорооны 2020 оны 05 дугаар тогтоол, Увс аймаг дахь Төрийн аудитын газрын 2021 оны гүйцэтгэлийн төлөвлөгөөнд тусгагдсаны дагуу Төрийн аудитын тухай хуулиар тодорхойлсон бүрэн эрхийн хүрээнд хийсэн нийцлийн аудитын тайлан

“Баруун бүсийн эрчим хүчний систем” ТӨХК-ийн 2018-2020 оны санхүүгийн үйл ажиллагаа хуулийн хүрээнд явагдсан байна.

“Баруун бүсийн эрчим хүчний систем” ТӨХК-ийн 2018-2020 оны санхүүгийн үйл ажиллагааны үр дүн

**УВС АЙМАГ ДАХЬ ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗРЫН
ДАРГА, ТЭРГҮҮЛЭХ АУДИТОРЫН
ТУШААЛ**

2021 оны 07 сарын 08 өдөр

Дугаар А/26

Улаангом

Аудитын тайлан батлах тухай

Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар 6.3.1, 6.3.3 дахь заалт, 10 дугаар зүйл, 29 дүгээр зүйлийн 29.4 дэх хэсэг, Монгол Улсын Ерөнхий аудиторын 2020 оны А/106 дугаар тушаалаар баталсан “Төрийн аудитын байгууллагаас аудит хийх журам”-ын 3 дугаар зүйлийн 3.3, 2018 оны “Эрх шилжүүлэх тухай” А/207 дугаар тушаалын 5 дугаар хавсралтыг тус тус үндэслэн ТУШААХ нь:

1. “Баруун бүсийн эрчим хүчний систем” ТӨХК-ийн 2018-2020 оны санхүүгийн үйл ажиллагааны үр дүнд хийсэн нийцлийн аудитын тайлан /УВА-2021/115-ШТА-НА/, албан шаардлагыг хавсралтаар баталсугай.

2. Аудитын тайланг аймгийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал, “Баруун бүсийн эрчим хүчний систем” ТӨХК-д тус тус хүргүүлсүгэй.

3. Нийцлийн аудитаар өгсөн албан шаардлага, зөвлөмжийн хэрэгжилтэд хяналт тавьж ажиллахыг аудитын менежер М.Бат-Амгалан, ахлах аудитор Т.Намжил нарт даалгасугай.

ДАРГА, ТЭРГҮҮЛЭХ АУДИТОР

М.БАТСУУРЬ

0200100080

Тайлан бэлтгэсэн:	Агуулга	3-4
Дарга бөгөөд тэргүүлэх аудитор	Товчилсон үгийн тайлал	5
М.Батсуурь	Аудитын зорилт, хамарсан хүрээ, арга зүй	6-8
Аудитын менежер М.Бат-Амгалан	Бүлэг 1. “ББЭХС” ТӨХК орлогын бүрдүүлэлт, эх үүсвэрийг бүрэн төвлөрүүлсэн байна.	9
Ахлах аудитор Т.Намжил	1.1. Үндсэн болон үндсэн бус үйл ажиллагааны орлогыг бүрэн төвлөрүүлсэн байна.	9-10
Аудитор Б.Одгэрэл Т.Амармэнд	1.2. Татаас санхүүжилтийн орлогыг төлөвлөсөн ч валютын ханш, цахилгаан эрчим хүчний хэрэглээний өсөлт зэргээс шалтгаалан өр үүссэн байна.	10
202 оны 7 дугаар сар	1.3. Арилжааны банк дахь дансны үлдэгдэлд хүү тооцож нэмэлт орлого олсон байна.	10-11
	Бүлэг 2. “ББЭХС” ТӨХК орлогыг бизнес төлөвлөгөөний дагуу зориулалтаар нь зарцуулсан байна.	11
	2.1. Үндсэн болон туслах үйл ажиллагааны орлого, татаас санхүүжилтийг зориулалтын дагуу зарцуулсан байна.	11-14
Аудитын тайлан, дүгнэлттэй холбоотой асуудлаар нэмж тодруулах, асууж лавлах зүйл байвал 70453317, 70453721, 70453799 дугаарын утсаар харилцана уу.	2.2. Авлага, өр төлбөрийг үнэн зөв тооцож бүртгэсэн байна.	14-16
	2.3. Татвар, шимтгэлийг хууль тогтоомжийн дагуу шилжүүлсэн байна.	16
	2.4. Ажилтнуудын үндсэн цалинг тооцохдоо зарим ажилтанд тогтоосон жишгийг мөрдөөгүй байна.	17-19
	Бүлэг 3. “ББЭХС” ТӨХК тендер, худалдан авалтыг хууль тогтоомжид нийцүүлэн зохион байгуулсан байна.	19
Хаяг: Увс аймгийн Аудитын газар Улаангом сум 3 дугаар баг, аймгийн Засаг даргын тамгын газрын байр	3.1. Төлөвлөсөн худалдан авах бараа, ажил, үйлчилгээний төлөвлөгөөнөөс 5 ажил хийгдээгүй байна.	19-21
	3.2. Худалдан авах ажиллагааг хууль, тогтоомжийн дагуу зохион байгуулсан боловч шууд худалдан авалтын зарим гэрээний зүйл заалт тодорхой бус байна.	21-23

3.3. Хөрөнгө, бараа материал худалдан авахдаа ил тод, өрсөлдөх тэгш боломжтой байх, арвилан хэмнэлттэй байх зарчмыг баримталсан байна.	23-24
3.4. Хэрэгжүүлсэн хөрөнгө оруулалтад ажлын комиссын акт, дүгнэлтийг үндэслэн санхүүжилт олгосон байна.	24-27
Бүлэг 4. “ББЭХС” ТӨХК-ийн хөрөнгө, бараа материал бүртгэлээр тавих хяналт үр дүнтэй байна	28
4.1. Үндсэн хөрөнгө, материалын тооллогыг хуулийн дагуу хийсэн байна.	28
4.2. Хөрөнгө оруулалт, төсөл хөтөлбөр болон бусад эх үүсвэрээр нэмэгдсэн үндсэн хөрөнгийг данс бүртгэлд тусгасан байна.	28-29
4.3. Дуудлага худалдаа явуулах шийдвэр гарсан нэг автомашин ашиглалтгүй хадгалагдаж байна	29-31
4.4. Хөрөнгө, материалын ашиглалт, хадгалалт, хамгаалалт хэвийн байна.	31
4.5. Шатах тослох материалыг тогтоосон норм, стандартыг тооцоогүй, анхан шатны баримтын бүрдэлгүйгээр зарцуулсан байна.	32
Бүлэг 5. “ББЭХС” ТӨХК-ийн дотоод хяналт үр дүнтэй байна.	32
5.1. Үйл ажиллагааны хэрэгжилтэд тавих дотоод хяналтын тогтолцоо бүрдсэн байна.	32-33
5.2. Дэвшүүлсэн зорилго, зорилт, хөтөлбөр, хөдөлмөрийн гэрээний үүргийн биелэлтэд хяналт үнэлгээ хийсэн байна.	32-34
5.3. Өмнөх аудитаар өгөгдсөн зөвлөмж, акт, албан шаардлагыг хэрэгжүүлсэн байна.	34-36
5.4. Шилэн дансны хуулийн хэрэгжилтийн талаар	36-36
Дүгнэлт	37
Холбогдох байгууллагын санал	38
Аудитын газраас өгөх тайлбар	39
Зөвлөмж	40

Товчилсон үгийн тайлал:

АДБОУС	Аудитын дээд байгууллагын олон улсын стандарт
АДБОУБ	Аудитын дээд байгууллагын олон улсын
ҮАГ	Үндэсний аудитын газар
ББЭХС	Баруун бүсийн эрчим хүчний систем
ТӨХК	Төрийн өмчит хувьцаат компани
ЭХГУУЯ	Эрчим хүч, геологи уул уурхайн яам
ОХУ	Оросын холбооны улс
ЦТС	Цахилгаан түгээх сүлжээ
ЦДАШ	Цахилгаан дамжуулах агаарын шугам
ТУЗ	Төлөөлөн удирдах зөвлөл
ТЗУГ	Төрийн захиргаа удирдлагын газар
УЦС	Усан цахилгаан станц
ХХК	Хязгаарлагдмал хариуцлагатай компани
ДҮТ	Диспечерийн үндэсний төв
БӨШШГ	Баян-Өлгий шугам сүлжээний газар
НӨАТ	Нэмэгдсэн өртгийн албан татвар
ХАОАТ	Хүн амын орлогын албан татвар
ХХОАТ	Хувь хүний орлогын албан татвар
ААНБОАТ	Аж ахуйн нэгж байгууллагын орлогын албан татвар
ҮХХ	Үл хөдлөх хөрөнгийн
ЭМНДШ	Эрүүл мэнд, нийгмийн даатгалын шимтгэл
ХО	Хөрөнгө оруулалт
ЭХЯ	Эрчим хүчний яам
ТБОНӨХБАҮХАТ	Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил үйлчилгээ худалдан авах тухай
ТӨБЗГ	Төрийн өмчийн бодлого зохицуулалтын газар

АУДИТЫН ЗОРИЛТ, ХАМАРСАН ХҮРЭЭ, АРГА ЗҮЙ

Аудит хийсэн үндэслэл, бүрэн эрх

Аудитыг Монгол Улсын Их Хурлын Төсвийн байнгын хорооны 2020 оны 05 дугаар тогтоол, Монгол Улсын Ерөнхий аудиторовын 2021 оны А/27, А/28 дугаар тушаал, Увс аймаг дахь Төрийн аудитын газрын 2021 оны гүйцэтгэлийн төлөвлөгөөнд тусгагдсаны дагуу Төрийн аудитын тухай хуулиар тодорхойлсон бүрэн эрхийн хүрээнд хийсэн.

Аудитын зорилт

“Баруун бүсийн эрчим хүчний систем” ТӨХК-ийн санхүүгийн үйл ажиллагааны үр дүнд аудит хийж, дүнг холбогдох байгууллага, албан тушаалтанд танилцуулахад аудитын зорилт чиглэгдсэн.

Уг зорилтыг хангахын тулд дараах чиглэлээр аудит хийсэн. Үүнд:

- “ББЭХС” ТӨХК орлогын бүрдүүлэлт, эх үүсвэрийг бүрэн төвлөрүүлж байгаа эсэх
- “ББЭХС” ТӨХК орлогыг бизнес төлөвлөгөөний дагуу зориулалтаар нь зарцуулж байгаа эсэх
- “ББЭХС” ТӨХК худалдан авалт, гүйцэтгэлийг хууль тогтоомжид нийцүүлэн зохион байгуулсан эсэх.
- “ББЭХС” ТӨХК-ийн хөрөнгө, бараа материал бүртгэлээр тавих хяналт үр дүнтэй байгаа эсэх
- “ББЭХС” ТӨХК-ийн дотоод хяналт үр дүнтэй байгаа эсэх

Хамарсан хүрээ

Аудитад “Баруун бүсийн эрчим хүчний систем” ТӨХК-ийн толгой компанийн 2018-2020 оны санхүүгийн үйл ажиллагааг хамруулсан.

Арга зүй

Аудитыг АДБОУБ (INTOSAI)-ын Стандартын хорооноос баталсан АДБОУС-100, АДБОУС-300, АДБОУС-3000-д нийцүүлэн баталсан Монгол Улсын Төрийн аудитын стандарт MNS 6817-1:2020 “Төрийн аудит Тулгуур зарчим”, MNS 6817-5:2020, Монгол улсын Ерөнхий аудиторовын 2020 оны А/106 дугаар тушаалаар баталсан Төрийн аудитын байгууллагын аудит хийх журам, гүйцэтгэлийн аудит хийх аргачлалыг ашиглан холбогдох албан тушаалтнуудтай ярилцлага хийх, асуулга лавлагаа авах, тодруулга судалгаа гаргуулах, харьцуулах, нэгтгэх, дүн шинжилгээ хийх зэрэг аудитын арга зүйг ашиглан аудитын хөтөлбөр, горим, асуудлын шинжилгээний дагуу нотлох зүйл цуглуулж, аудитын дүгнэлт, зөвлөмж боловсруулав.

Аудит хийсэн багийн бүрэлдэхүүн

Нийцлийн аудитыг Увс аймаг дахь Төрийн аудитын газрын боловсруулсан удирдамжийн дагуу гүйцэтгэх бөгөөд Дарга, тэргүүлэх аудитор М.Батсуурь хянан удирдаж, аудитын менежер М.Бат-Амгалан аудитын стандартыг хангуулж, үе шатны хяналтыг хэрэгжүүлж, ахлах аудитор Т.Намжил, аудитор Б.Одгэрэл, Т.Амармэнд нар хийж гүйцэтгэлээ.

Аудитын явцад “ББЭХС” ТӨХК-ийн 2018-2020 оны санхүүгийн үйл ажиллагааны үр дүнд нийцлийн аудит хийж байгаатай холбогдуулан санал,

хүсэлт авах тухай зарлалыг компанийн мэдээллийн самбарт байршуулсан. Аудитын явцад ямар нэгэн санал, хүсэлт ирээгүй болно.

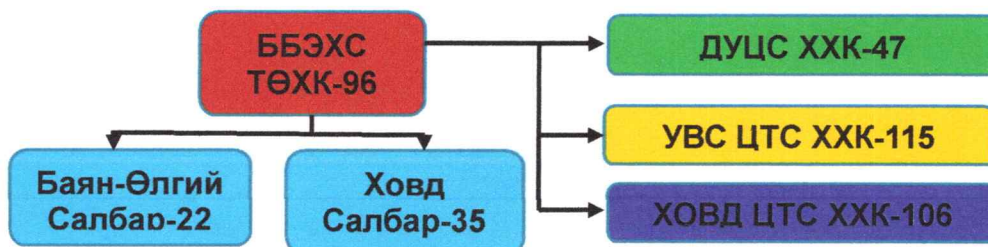
Ерөнхий зүйл

“ББЭХС” ТӨХК нь анх ЭХГУУЯ-ны сайдын шийдвэрээр 1995 оны 05 дугаар сарын 01-ний өдөр Баруун бүсийн эрчим хүчний систем нэртэйгээр байгуулагджээ. 2000 он хүртэл ОХУ-аас импортын цахилгаан эрчим хүчийг дамжуулан 3 аймгийн төв, суурин газруудыг эрчим хүчээр хангаж байжээ. Монгол улсын Засгийн газрын 2001 оны 164 дүгээр тогтоолоор Баруун бүсийн эрчим хүчний системийг Увс, Ховд, Баян-Өлгий аймгууд дахь цахилгаан дамжуулах өндөр хүчдэлийн шугам, дэд станцуудыг түшиглэн, импортын цахилгаан эрчим хүчийг хэрэглэгчдэд дамжуулан борлуулах үйл ажиллагааг эрхлэх “Баруун бүсийн цахилгаан дамжуулах сүлжээ” Төрийн өмчит хувьцаат компани болгосноор зах зээлийн эдийн засгийн харилцаанд шилжүүлэх эхлэл тавигдсан байна. Хувьцаат компанийн үйл ажиллагааг сайжруулах, гадаад төлбөр тооцоогоо өөрөө бүрэн хариуцан гүйцэтгэж хэрэглэгчдийг цахилгаан эрчим хүчний тасралтаас бүрэн ангижруулах зорилгоор Монгол улсын Засгийн газрын 2006 оны 01 дүгээр сарын 01-ний өдрөөс “ББЭХС” ТӨХК болгон нэрийг нь дахин өөрчилж өргөтгөн харьяалалд нь “Ховд ЦТС” ХХК, “Увс ЦТС” ХХК-ийг охин компани болгон нэгтгэсэн байна. Үүнд:

Хүчдлийн түвшин, кВ	ЦДАШ, км	Дэд станц
110 кВ	915.2	9
35 кВ	1062.3	22

Тус компани нийт 100 төгрөгийн нэрлэсэн үнэтэй 380598077 ширхэг хувьцаатай бөгөөд Эрчим хүчний Яам 70 хувийг, Төрийн өмчийн бодлого зохицуулалтын газар 30 хувийг эзэмшиж байна.

Удирдах дээд байгууллага нь компанийн үйл ажиллагаанд тасралтгүй хяналт тавьж “Баруун бүс нутгийг импортын болон дотоодын эх үүсгүүрийн чанартай эрчим хүчээр найдвартай хангаж, хэрэглэгчдийг дээдэлсэн соёлтой үйлчилгээ үзүүлнэ” гэсэн эрхэм зорилготойгоор ажилладаг байна.

Увс, Ховд, Баян-Өлгий 3 аймгийн төв, 5 аймгийн 60 гаруй сум, суурин газрыг эрчим хүчээр хангаж байна.

Системийн хэмжээнд батлагдсан орон тоонд 421 ажилтан, албан хаагч байна. Үүнээс 187 буюу 46.7 хувь нь удирдах ба инженер, техникийн ажилтан байна.

“ББЭХС” ТӨХК 2018 онд борлуулалтын орлого 15157.4 сая, үйл ажиллагааны бус орлого 418.6 сая, татаас санхүүжилт 7818.6 сая, нийт 23394.7 сая төгрөгийн орлого олж, 26560.9 сая төгрөгийн зардал гаргаж, 3166.2 сая төгрөгийн алдагдалтай, 2019 онд борлуулалтын орлого 18030.9 сая, үйл ажиллагааны бус орлого 17.2 сая, татаас санхүүжилт 7818.1 сая, нийт 25866.3 сая төгрөгийн орлого олж, 30705.5 сая төгрөгийн зардал гаргаж, 4839.2 сая төгрөгийн алдагдалтай, 2020 онд борлуулалтын орлого 21125.7 сая, үйл ажиллагааны бус орлого 169.6 сая, татаас санхүүжилт 16700.0 сая, нийт 37995.4 сая төгрөгийн орлого олж, 38793.8 сая төгрөгийн зардал гаргаж, 798.4 сая төгрөгийн алдагдалтай ажилласан байна.

Тус компани нь Ховд, Баян-Өлгий аймагт төлөөлөгчийн газартай ажиллаж байна. Эрчим Хүчний Зохицуулах Газрын 2020 оны 04 дүгээр сарын 30-ны өдрийн 288, 289, 290, 291 дүгээр тогтоолуудаар баталж өгсөн 1 квт цахилгаан эрчим хүч борлуулах бөөний үнэ тарифын дагуу 2020 оны 04 дүгээр сарын 01-ний өдрөөс “Увс ЦТС” ХХК – д 115 төгрөг 10 мөнгө, түгээх үйлчилгээний төлбөрт 219.9 сая төгрөг, “Ховд ЦТС” ХХК –д 123 төгрөг 69 мөнгө, түгээх үйлчилгээний төлбөрт 180.3 сая төгрөг, “Баян-Өлгий Цахилгаан шугам сүлжээний газар” –т 115 төгрөг 58 мөнгө, түгээх үйлчилгээний төлбөрт 202.6 сая төгрөг, “Алтайн-Улиастай” ЭХС ТӨХК-нд 124 төгрөг 90 мөнгөөр бөөний үнээр тус тус мөрдөн ажиллаж байна. “ББЭХС” ТӨХК ОХУ –аас 1 квт цахилгаан эрчим хүчийг 3.46 рублиэр худалдан авч төлбөрөө гэрээнд заасны дагуу урьдчилан барагдуулж байна. Мөн БНХАУ-аас 1 квт цахилгаан эрчим хүчийг 0.60 юаниар худалдан авч байна. ОХУ-аас импортлон авсан цахилгаан эрчим хүчний төлбөрийг барагдуулахдаа тухайн өдрийн Оросын төв банкны ханшаар тооцон долларт хөрвүүлэн шилжүүлдэг байна. Харин “Дөргөний УЦС” ХХК – наас 1 квт цахилгаан эрчим хүчийг 1.71 төгрөгөөр худалдан авч төлбөрт 154.5 сая төгрөгөөр авч түгээх сүлжээнүүдэд бөөний үнэ тарифаар тооцон борлуулж байна. Эрчим хүчний зохицуулах хорооны 2019 оны 03-р сарын 25-ны 102 тоот тогтоолоор Уул уурхайн аж ахуйн нэгжид 151.6 төгрөг, айл өрхөд 110.80 төгрөг, албан газар байгууллагад 148.20 төгрөг, айл өрхийн суурь хураамжийг 2000 төгрөгөөр тогтоосон, ЭХЗХ-ны 2015 оны 07 дугаар сарын 10-ны 212 дугаар тогтоолоор сэргээгдэх эрчим хүчний дэмжих тарифыг 8.30 төгрөг байхаар 2015 оны 07 дугаар сарын 25-ны өдрөөс мөрдөж ажиллаж байна.

БҮЛЭГ: 1. "ББЭХС" ТӨХК орлогын бүрдүүлэлт, эх үүсвэрийг бүрэн төвлөрүүлсэн байна.**1.1. Үндсэн болон үндсэн бус үйл ажиллагааны орлогыг бүрэн төвлөрүүлсэн байна.**

"ББЭХС" ТӨХК-ийн 2018-2020 оны орлогын төлөвлөгөө гүйцэтгэл дараах байдалтай байна.

Сая.төгрөг

Орлогын төрөл	2018 он			2019 он			2020 он		
	Төлөвлөгөө	Гүйцэтгэл	хэтрэлт, хэмнэлт	төлөвлөгөө	Гүйцэтгэл	хэтрэлт, хэмнэлт	Төлөвлөгөө	Гүйцэтгэл	Хэтрэлт, хэмнэлт
Татаас санхүүжилт	7,818.2	7,818.2	-	7,818.2	7,818.2	-	16,700.0	16,700.0	-
Борлуулалтын орлого	14,649.5	15,157.5	50.8	15,711.0	18,030.9	2,319.9	20,612.0	21,125.7	513.7
Үйл ажиллагааны бус орлого	18.0	418.6	400.6	18.0	17.2	(0.8)	18.0	169.6	151.6
Нийт орлого	22,485.7	23,394.3	451.4	23,547.2	25,866.3	2,319.2	37,330.0	37,995.3	665.3

/Эх сурвалж: "ББЭХС" ТӨХК-ийн санхүүгийн тайлан/

Дээрх судалгаанаас харахад компанийн нийт орлого гүйцэтгэлээр 2018 онд 23394.3 сая төгрөг байснаас 2019 онд 25866.3 сая төгрөг болж 2472.0 сая төгрөгөөр буюу 10.5 хувиар, 2020 онд 37995.3 сая төгрөг болж 2019 оноос 12129.0 сая төгрөгөөр буюу 46.9 хувиар өссөн байна. Орлогын өсөлтөд дараах хүчин зүйл нөлөөлсөн байна. Үүнд:

2018 оны үйл ажиллагааны бус орлогын гүйцэтгэл төлөвлөгөөнөөс 400.6 сая төгрөгөөр илүү орсон нь Чадан- Улаангом чиглэлд ЦДАШ унаж Улсын Онцгой комисс гамшгийн зардал 391.1 сая төгрөг, актлагдсан 2 автомашин борлуулсны орлого 9.5 сая төгрөг байна. Мөн Борлуулалтын орлогын гүйцэтгэл төлөвлөгөөнөөс 50.8 сая төгрөгөөр давсан нь компани нийт 143.2 сая кВт/ц цахилгаан эрчим хүч борлуулахаар төлөвлөснөөс 145.4 сая кВт/ц цахилгаан эрчим хүч борлуулж, 2.2 сая кВт/ц цахилгаан эрчим хүч илүү борлуулсны орлого байна.

2019 онд борлуулалтын орлого гүйцэтгэлээр төлөвлөгөөнөөс 2319.2 сая төгрөгөөр давсан нь 150.7 сая кВт/ц эрчим хүч борлуулахаар төлөвлөж, гүйцэтгэлээр 157.2 сая кВт/ц эрчим хүч борлуулж 6.5 сая кВт/ц цахилгаан эрчим хүч илүү борлуулсны орлого байна. Мөн үйл ажиллагааны бус орлогоос тендерийн хураамж 0.8 сая төгрөг дутуу төвлөрчээ.

2020 онд үйл ажиллагааны бус орлого төлөвлөгөөнөөс 151.6 сая төгрөгөөр илүү орсон нь Төрийн өмчийн бодлого зохицуулалтын газраас балансаас баланст шилжиж ирсэн 3 автомашиныг орлогоор хүлээн зөвшөөрч авсан 133.4 сая төгрөг болон 2012 онд баригдсан Баруунтуруун сумын ЦДАШ-ын тендерийн барьцаа 2.4 сая төгрөг, давхардсан тоогоор 21 ажилтнаас цалингийн арга хэмжээний суутгал хийсэн 2.7 сая төгрөг, банкны хүүгийн орлогоос 13.1 сая төгрөг орж ирсэн байна. Мөн борлуулалтын орлогын гүйцэтгэл төлөвлөгөөнөөс 513.7 сая төгрөгөөр давсан нь 182.7 сая кВт/ц эрчим хүч борлуулахаар төлөвлөж, гүйцэтгэлээр 183.0 сая кВт/ц эрчим хүч борлуулж 0.3 сая кВт/ц цахилгаан эрчим хүч илүү борлуулсны орлого байна.

Төрийн болон орон нутгийн өмчийн тухай хуулийн 28 дугаар зүйлийн 28.5 дахь хэсэгт “Төрийн өмчийн түрээсийн төлбөрийг улсын төсөвт оруулна. Уг төлбөр тухайн эд хөрөнгийг худалдан авах үнийн төлбөрт үл хамаарна”, Нягтлан бодох бүртгэлийн тухай хуулийн 14 дүгээр зүйлийн 14.4 дэх хэсэгт “Нягтлан бодох бүртгэлд дараах зүйлсийг заавал бүртгэнэ”, 14.4.5 дахь заалтад “Бүх орлого” гэж заасныг зөрчин 2019 онд ББЭХС-ийн нэр бүхий 8 ажилтанд граж түрээслүүлсний орлого 1-р сард 330.0 мянга, 3-р сард 375.0 мянга, нийт 705.0 мянган төгрөгийн орлогыг данс бүртгэлд тусгахгүйгээр Компанийн харуулын байрны дотор тохижилт, утас, телевизийн эрх сунгах зэргээр үйл ажиллагааны урсгал зардалд кассаас шууд зарцуулсан байна.

Цаашид үндсэн бус үйл ажиллагааны орлогыг данс бүртгэлд бүрэн тусгаж байхыг зөвлөв.

1.2. Татаас санхүүжилтийн орлогыг төлөвлөсөн ч валютын ханш, цахилгаан эрчим хүчний хэрэглээний өсөлт зэргээс шалтгаалан өр үүссэн байна.

Эрчим хүчний сайдын удирдамжийн дагуу Компанийн жил бүрийн техник, эдийн засгийн үзүүлэлт, зорилтот түвшин, их засвар, техник зохион байгуулалтын арга хэмжээ, хөрөнгө оруулалтын ажлын төлөвлөгөөг ТУЗ-өөр хэлэлцүүлэн тогтоол гаргуулж, Эрчим хүчний яам болон Эрчим хүчний зохицуулах хороонд хүргүүлэн шийдвэрлүүлж ажиллажээ. Ингэхдээ өмнөх оны гүйцэтгэл, тайлант оны төлөвлөгөө, хүлээгдэж буй гүйцэтгэл, дараа жилийн төлөвлөгөөний төслийг харьцуулан өсөлт, бууралтыг тооцон гаргаж байна.

Дээрх тооцоололд тулгуурлан “ББЭХС” ТӨХК-ийн улсын төсвөөс авах татаас санхүүжилтийн тухайн жилийн төлөвлөгөөний саналыг төсвийн хуваариар гарган Эрчим хүчний яамны Төрийн захиргаа удирдлагын газрын санхүүгийн хэлтэст хүргүүлсэн байна.

Ингэхдээ эрчим хүчний хэрэглээний өсөлт, түгээх компаниудын захиалга, харилцагч компаниудаас эрчим хүч худалдан авах үнэ болон валютын ханшны өөрчлөлт, дамжуулах болон түгээх компаниудын борлуулах үнэ тариф, Импортоор худалдан авч байгаа цахилгаан эрчим хүчний талаар төрөөс баримталж байгаа бодлого, шийдвэр, цахилгаан дамжуулах болон түгээх шугамын алдагдлын тооцоолол, инфляцын түвшин, эдийн засгийн өсөлттэй холбоотойгоор компанийн үйл ажиллагааны зардлын өсөлт зэргийг харгалзан бодит алдагдлыг тооцоолон төлөвлөсөн байна.

Төлөвлөн батлуулсан татаас санхүүжилт дээрх хүчин зүйлүүдийн нөлөөгөөр хүрэлцэхгүй, мөн татаас санхүүжилтийг хуваарийн дагуу олгохгүй хугацаа алдах, өр төлбөрийг барагдуулахгүй удаах зэргээс шалтгаалан алданги, торгууль тооцож өр үүссэн байна.

1.3. Арилжааны банк дахь дансны үлдэгдэлд хүү тооцож нэмэлт орлого олсон байна.

“ББЭХС” ТӨХК нь 2018-2020 онд Увс аймагт үйл ажиллагаа явуулдаг арилжааны 4 банкинд төгрөгийн 4, Юанийн 3, Долларын 3, нийт 10 дансаар төлбөр тооцоог хийсэн байна. Үүнд:

Д/д	Банкны нэр	Валют	Дансны дугаар	Тооцогдсон хүү /сая.төгрөг/		
				2018	2019	2020
1	ХААН банк	Төгрөг	5800037138	5.18	5.79	9.84
2	Хас банк	Төгрөг	5000174000	0.4	0.46	0.3
3	Голомт банк	Төгрөг	6200000119	0.09	0.02	0.04
4	Төрийн банк	Төгрөг	240301857500	4.69	7.92	11.32
5	Капитал банк	Төгрөг		0.54	0.01	
6	Голомт банк	Юань	6200000121			
7	Хас банк	Юань	5000316549			
8	Төрийн банк	Юань	16200465296			
9	Төрийн банк	Доллар	20301080308			
10	Голомт банк	Доллар	62000000120			
11	Төрийн банк	Доллар	24030108030			
	Нийт дүн			10.9	14.5	21.5

/Эх сурвалж: Арилжааны банкны дансны хуулга/

Дээрх данснуудаас компанийн урсгал үйл ажиллагааны орлого, зарлагын гүйлгээг өдөр тутам хийгддэг төгрөгийн 5 дансанд хүү тооцогдож байжээ. Судалгаанаас харахад хүүгийн орлого жил бүр өссөн байна. Үүнд: 2018 онд 10.9 сая, 2019 онд 14.5 сая, 2020 онд 21.5 сая, нийт 46.9 сая төгрөгийн хүүгийн орлого орсон байна.

Харин гадаад валютын данснуудын хувьд эрчим хүчний гадаад төлбөр тооцоо хийх зориулалттай учир хүү тооцогддоггүй байна.

2020 онд орсон арилжааны банкны хүүгийн зардлыг жилийн эцсийн санхүүгийн тайланд 19.9 сая төгрөгөөр буюу 1.6 сая төгрөгөөр дутуу тусгасан байна.

Тухайн орлогыг бусад орлогод оруулж тайлагнасан байна. Орлогыг нэр төрлөөр нь зөв тусгаж байхыг зөвлөлөө.

БҮЛЭГ: 2. “ББЭХС” ТӨХК орлогыг бизнес төлөвлөгөөний дагуу зориулалтаар нь зарцуулсан байна.

2.1. Үндсэн болон туслах үйл ажиллагааны орлого, татаас санхүүжилтийг зориулалтын дагуу зарцуулсан байна.

“ББЭХС” ТӨХК-ийн 2018-2020 оны зардал дараах байдалтай байна. Үүнд:

/сая төгрөг/

Зардлын төрөл	2018 он			2019 он			2020 он		
	Төлөвлөгөө	Гүйцэтгэл	хэтрэлт, хэмнэлт	төлөвлөгөө	Гүйцэтгэл	хэтрэлт, хэмнэлт	Төлөвлөгөө	Гүйцэтгэл	Хэтрэлт, хэмнэлт
Үйл ажиллагааны зардал	8,501.5	10,474.0	1,972.5	10,020.1	11,472.9	1,452.76	13,417.6	18,434.6	5,017.06
Эрчим хүчний төлбөр	15,658.0	16,087.0	428.9	17,380.8	19,232.6	1,851.76	21,137.2	20,359.2	(777.98)
Нийт зардал	24,159.6	26,561.0	2,401.4	27,401.0	30,705.5	3,304.5	34,554.7	38,793.8	4,239.08

/Эх сурвалж: “ББЭХС” ТӨХК-ийн санхүүгийн тайлан/

Судалгаанаас харахад нийт зардлын дүн 2018 онд 2401.4 сая, 2019 онд 3304.5 сая, 2020 онд 4239.1 сая төгрөгөөр хэтэрсэн байна. Хэтрэлтэд дараах хүчин зүйлс нөлөөлжээ. Үүнд:

2018 онд 24159.6 сая төгрөгийн зардал төлөвлөснөөс 26561.0 сая төгрөгийн зардал гарч 2401.4 сая төгрөгөөр хэтэрсэн.

- Тайлант оны дундуур бензин, шатахууны үнэ нэмэгдсэнтэй холбоотойгоор түлш шатах тослох материалын зардал,
- Ховд аймгийн Мянгад суманд Нарны станц байгуулахтай холбоотой 3 га газар нэмж авсны газрын төлбөр,
- Төндөр худалдан авалтаар нэмэгдсэн хөрөнгийн элэгдлийн зардал,
- Дэд станцын барилгын татварыг тухайн аймгуудад төлснөөр үл хөдлөх хөрөнгийн татвар,
- Нэг ажилтны өндөр настны тэтгэвэрт гарсны тэтгэмж он дамжин олгогдсон,
- “Дөргөний УЦС” ХХК-аас 42.7 сая кВт/ц цахилгаан эрчим хүч төлөвлөснөөс илүү авч цахилгааны зардал тус тус хэтэрсэн байна.

2019 онд 27401.0 сая төгрөгийн зардал төлөвлөснөөс 30705.5 сая төгрөгийн зардал гарч 3304.5 сая төгрөгөөр хэтэрсэн.

- Зарим ажилчдын удаан жилийн нэмэгдэл нэмэгдсэн, мэргэшсэн болон мэргэжлийн зэрэг ахиулснаас цалингийн зардал нэмэгдсэн,
- Жилийн эцсийн санхүүгийн тайланд хийх гэрээт аудитын хөлс нэмэгдсэн,
- Увс аймгийн Өмнөговь суманд салхины станцын газар авснаас газрын төлбөр.
- Бензин шатахууны үнэд өөрчлөлт орсноор томилолт хэтэрсэн,
- Зохицуулалтын үйлчилгээний үнэд өөрчлөлт орсон,
- 2019 оны төндөр худалдан авалт болон хөрөнгө оруулалтаар нэмэгдсэн хөрөнгийн элэгдлийн зардал,
- Валютын ханшийн зөрүү үүссэн зэргээс зардал хэтэрсэн байна.

2020 онд 34554.7 сая төгрөгийн зардал төлөвлөснөөс 38793.8 сая төгрөгийн зардал гарч 4239.1 сая төгрөгөөр хэтэрсэн.

- Шинэ дэд станц нэмэгдсэнээс нийгмийн зардал өссөн,
- Зохицуулалтын хөлс нэмэгдсэн.
- 2019 оны санхүүжилт он дамжиж орж ирснээр өр төлбөр барагдуулж үйл ажиллагааны бус зардал өссөн,
- Валютын ханшийн зөрүү үүссэн зэргээс зардал хэтэрсэн байна.

“Баруун бүсийн эрчим хүчний систем” ТӨХК-ийн гүйцэтгэх захиралтай байгуулсан контрактын 3 дугаар зүйлийн 3.7 дахь хэсэгт “Гүйцэтгэх захирал дараах асуудлыг зөвхөн Төлөөлөн удирдах зөвлөлийн хуралд оруулж хэлэлцүүлэх, холбогдох шийдвэр гаргуулах үүрэгтэй”, 3.7.10-д “компани хөрөнгөөс зээл олгох, хандивлах, бэлэг өгөх, бусдад хөрөнгийн баталгаа гаргах” гэж заасныг зөрчсөн байна. Үүнд:

- ❖ Эрчим хүчний яамны 2019 оны 7 дугаар сарын 05-ны өдрийн б/2703 дугаар “Ойг тэмдэглэх тухай” бичгийг үндэслэн Улаанбаатар дулааны сүлжээ ТӨХК -60 жил, Дулаан шарын гол ТӨХК-50 жил, Алтай Улиастайн ЭХС-10 жилийн ойн хүрээнд үйлдвэр компаниудаас хуримтлал үүсгэж шуурхай үйлчилгээний автомашин худалдан авч бэлэглэх зорилгоор ойн зардал гэж нийт 3.0 сая төгрөгийг “Дулааны хоёрдугаар цахилгаан станц” ТӨХК-д 2019 оны 07 дугаар сарын 22-ны өдөр шилжүүлсэн,
- ❖ Эрчим хүчний яамны 2020 оны 5 дугаар сарын 11-ний өдрийн в/1577 дугаар “Дэмжлэг хүсэх тухай” бичгийг үндэслэн “Эрчим хүчний тэргүүний ажилтан” тэмдгийн үнэ гэж 1100.0 мянган төгрөгийг “Эрчим хүчний эдийн засгийн хүрээлэн” ТӨААТҮГ-т 2020 оны 5 дугаар сарын 12-ны өдөр шилжүүлсэн байна.

Компани гүйцэтгэх захирлын байгуулсан контрактын зүйл заалтыг мөрдөж ажиллахыг зөвлөмж болгов.

“ББЭХС” ТӨХК-ийн хамтын гэрээний 6 дугаар зүйлийн 6.6-д “Ажилтнуудын эрүүл мэндийг хамгаалах үүднээс рашаан сувилалд сувилуулж амарсны зардлыг Улсын чанартай магадлан итгэмжлэгдсэн рашаан, сувиллын илгээх бичгийг үндэслэн жилд 1 удаа 50 хувиар хөнгөлнө. /Энэ заалт үйлдвэрийн осолд орсон групптэй хүмүүс, өндөр насны тэтгэвэрт байгаа ахмадуудад нэг адил хамаарах бөгөөд хөнгөлөлтөд замын зардал хамаарахгүй/” гэж заасан байхад “Баян барс” ХХК-ийн магадлан итгэмжлэлд ороогүй “Хар тэрмэс” амралтын газарт 2020 оны 7 дугаар сарын 15-ны өдрөөс 7 хоногийн хугацаагаар компанийн 25 ахмад ажилтныг амрааж зардлыг 100 хувь хариуцаж сувиллын зардалд 5600.0 мянга, замын зардалд 808.0 мянга, нийт 6408.0 мянган төгрөг төлсөн байна.

Цаашид хамтын гэрээний зүйл заалтыг мөрдөж ажиллахыг зөвлөмж болгов.

Нягтлан бодох бүртгэлийн тухай хуулийн 13 дугаар зүйлийн 13.6 дахь хэсэгт “Анхан шатны баримтын үнэн зөвийг түүнийг үйлдсэн, зөвшөөрсөн, шалгаж хүлээн авсан ажилтан хариуцна”, 13.7 дахь хэсэгт “Анхан шатны баримтын бүрдэлгүй ажил, гүйлгээг бүртгэх, санхүүгийн тайланд тусгахыг хориглоно”, 20 дугаар зүйлийн 20.1.4 дэх заалтад “Хүчин төгөлдөр бус анхан шатны баримтаар, эсхүл анхан шатны баримтаар баталгаажаагүй ажил, гүйлгээг бүртгэхгүй байх” гэж заасныг зөрчсөн нотлох хүчин төгөлдөр анхан шатны баримгүйгээр төлбөр тооцоог хийсэн зөрчил байна. Тухайлбал:

- ❖ 2020 онд Улаанбаатар хотод ажилласан 3 ажилтны 1.1 сая төгрөгийн албан томилолтын хуудсыг ажилласан газраар таглуулаагүй, Ховд аймгийн Мянгад суманд ажилласан 3 ажилтанд 0.6 сая төгрөгийг томилолтын хуудасгүй байхгүй, түүнчлэн албан томилолтын хуудсанд хэдэн өдөр

ажилласныг тэмдэглээгүй, томилолтоор ажилласан байгууллагын тамга тэмдэггүй, томилсон эрх бүхий албан тушаалтан албан томилолтыг хэдэн хоногоор, хэдэн хувиар тооцож олгохыг тэмдэглэдэггүй, Засгийн газрын 2019 оны 01 дүгээр сарын 09-ний өдрийн 6 дугаар тогтоолын хавсралтаар баталсан “Төрийн албан хаагчид нөхөх олгох журам”-ын 2 дугаар зүйлийн 2.4 дэх хэсэгт “Албан томилолтоор ажилласан хоногийн тоог албан томилолтоор ажиллуулах шийдвэрт тэмдэглэсэн хуанлийн хоногоор тооцож гаргана. Албан томилолтоор явсан, буцаж ирсэн өдрийг нэгтгэн нэг хоногт тооцно” гэж заасан байхад ажилласан хоногийг 1-4 хоногоор хэтрүүлэн 2019 онд 4 ажилтанд нийт 0.7 сая, 2020 онд 27 ажилтанд 1.6 сая, нийт 2.3 сая төгрөг илүү олгосон байна.

Хүчин төгөлдөр анхан шатны баримтыг үндэслэн төлбөр тооцоог хийж байхыг албан шаардлага болгов.

2020 онд “Эрдэнэ шим” ХХК-ийн гэрээт ажлын хөлс 0.9 сая, “Монхорус интернэшнл” ХХК-ийн гэрээт ажлын хөлс 0.8 сая, нийт 1.7 сая төгрөгийг “Баялаг гранд” зочид буудлын дансанд шилжүүлэн тухайн компаниудын төлбөр тооцоог нэрийн өмнөөс гүйцэтгэсэн байна. Цаашид нэрийн өмнөөс гүйлгээ хийхгүй байхыг зөвлөлөө.

2.2. Авлага, өр төлбөрийг үнэн зөв тооцож бүртгэсэн байна.

Нягтлан бодох бүртгэлийн тухай хуулийн 14 дүгээр зүйлийн 14.4 дэх хэсэгт “Нягтлан бодох бүртгэлд дараах зүйлсийг заавал бүртгэнэ”, 14.4.2 дахь заалтад “Бүх хөрөнгө, хөрөнгө оруулалт, авлага”, 14.4.3 дахь заалтад “Бүх өр төлбөр” гэж заасны дагуу компани авлага, өр төлбөрийг бүртгэсэн байна.

“ББЭХС” ТӨХК-ийн 2018-2020 оны авлагын үлдэгдэл дараах байдалтай байна.

Авлагын төрөл	2018 оны эцэст		2019 оны эцэст		2020 оны эцэст	
	Богино хугацаат	Урт хугацаат	Богино хугацаат	Урт хугацаат	Богино хугацаат	Урт хугацаат
Увс ЦТС ХХК	235.6		440.8		613.2	
Ховд ЦТСХХК	142.4		295.0		581.5	
БӨ ЦШСГазар	90.8					
Алтай-Улиастай ЭХС	1.9		1.4		29.1	
Аж ахуй нэгж	4.5		4.6			
Цахилгааны авлагын дүн	475.2	-	741.8	-	1,223.8	
Татварын авлагын дүн	0.2		0.0		0.5	
Ажилчдаас авах	2.3		1.2		2.8	
Албан байгууллага					4.6	
Бусад иргэд			1.2			
Материалын үнэ					39.2	
Бусад авлага			0.4			
Бусад өглөг			39.1			
Бусад авлагын дүн	2.3	-	42.0	-	46.5	
Нийт дүн	477.7	-	783.8	-	1,270.8	
Урьдчилж орсон орлого						
Авлагын дүн	477.7	-	783.8	-	1,270.8	

/Эх сурвалж: “ББЭХС” ТӨХК-ийн санхүүгийн тайлан/

Дээрх судалгаанаас харахад авлагын дүн 2018 онд 477.7 сая төгрөг байснаас 2019 онд 783.8 сая төгрөг болж 306.1 сая төгрөг буюу 64 хувиар, 2020 онд 1270.8 сая төгрөг болж 2019 оноос 487.0 сая төгрөгөөр буюу 62 хувиар тус тус өссөн байна. Авлага өсөхөд дараах хүчин зүйл нөлөөлжээ. Үүнд:

2019 оны авлагын эхний үлдэгдэл 477.7 сая төгрөг байснаас оны эцэст 783.7 сая төгрөг болж 306.1 төгрөгөөр өсөхөд Засгийн газраас айл өрхийн цахилгааны төлбөрийг чөлөөлснөөс Засгийн газраас авах авлага 266.5 сая, шөнийн тарифын хөнгөлөлт 43.8 сая, Капитал банк дампуурснаас үүссэн 39.1 сая төгрөгийн авлага нөлөөлсөн байна.

2020 оны авлагын эхний үлдэгдэл 783.7 сая төгрөг байснаас оны эцэст 1270.8 сая төгрөг болж 487.0 сая төгрөгөөр өссөн нь борлуулах үнэ тариф нэмэгдсэнтэй холбоотой байна. Энд “Увс ЦТС” ХХК -аас авах авлага 172.3 сая, “Ховд ЦТС” ХХК-аас авах авлага 286.4 сая, “Алтайн-Улиастай” ЭХС-ээс авах авлага 27.7 сая төгрөгөөр тус тус өссөн байна.

“ББЭХС” ТӨХК-ийн зүгээс авлага барагдуулах талаар охин компаниудад зөвлөмж, чиглэл өгч ажилласан байна. Мөн ажилтнуудын сар, жилийн үр дүнгийн урамшуулал олгох журмын шалгуур үзүүлэлтэд авлагын бууралтыг оруулсан байна.

“ББЭХС” ТӨХК-ийн 2018-2020 оны өглөгийн үлдэгдэл дараах байдалтай байна.

/сая.төгрөг/

Өглөгийн төрөл	2018 оны эцэст		2019 оны эцэст		2020 оны эцэст	
	Богино хугацаат	Урт хугацаат	Богино хугацаат	Урт хугацаат	Богино хугацаат	Урт хугацаат
БӨ ЦШСГазар			6.3		17.9	
Аж ахуй нэгж			4,900.0			
Дөргөний УЦС	368.55		218.65		279.42	
ОХУ	2,760.9		3,235.9		4,441.3	
Цахилгааны өглөгийн дүн	3,129.5	-	8,360.8	-	4,738.6	
НӨАТ	1,178.4		101.5		163.5	
ХХОАТ					11.6	
Татварын өглөгийн дүн	1,178.4	-	101.5	-	175.1	
Албан байгууллага	4.4		19.9			
Дансны өглөг	54.6					
Бэлтгэн нийлүүлэгчид					129.0	
Бусад өглөгийн дүн	59.1	-	19.9	-	129.0	
Нийт дүн	4,366.9	-	8,482.3	-	5,042.8	
Урт хугацаат зээл		0		541.9		2644.7
Хойшлогдсон татварын өр		0		171.2		171.2
Өглөгийн дүн	4,366.9	-	8,482.3	713.2	5,042.8	2,816.0

/Эх сурвалж: “ББЭХС” ТӨХК-ийн санхүүгийн тайлан/

Дээрх судалгаанаас харахад богино хугацаат өр төлбөрийн дүн 2018 онд 4366.9 сая төгрөг байснаас 2019 онд 8482.3 сая төгрөг болж 4115.4 сая төгрөг буюу 94.2 хувиар өссөн, 2020 онд 5042.8 сая төгрөг болж 2019 оноос 3439.5 сая

төгрөгөөр буюу 40.5 хувиар буурсан байна. Өр төлбөрийн өсөлт, бууралтад дараах хүчин зүйл нөлөөлжээ

2019 оны өглөгийн эхний үлдэгдэл 4366.9 сая төгрөг, жилийн эцэст 8482.3 сая төгрөг болж 4115.3 сая төгрөгөөр өссөн нь ОХУ-д өгөх 4.9 тэрбум төгрөгийн өглөгийг Деспичрийн үндэсний төвийн нэг худалдан авагчтай загвараас өглөг үүсгэн барагдуулсан, мөн импортын цахилгааны өр оны эхнээс 474.9 сая төгрөгөөр өссөн зэргээс шалтгаалсан байна. Ховд аймгийн Мянгад суманд баригдаж байгаа нарны станцын санхүүжилтийг өглөг 541.9 сая төгрөг байна.

2020 оны өглөгийн эхний үлдэгдэл 8482.3 сая төгрөг, оны эцэст 5042.8 сая төгрөг болж 3.439.6 сая төгрөгөөр буурсан нь БӨШШГ-т 11.5 сая, “Дөргөний УЦС” ХХК-д 60.8 сая, ОХУ-д 1205.5 сая, НӨАТ-ын өр 62.0 сая, ХАОАТ-ын өр 11.3 сая, мөн хөрөнгө оруулалт, их засвар, техник зохион байгуулалтын арга хэмжээгээр хийсэн ажлын баталгаат хугацааны 5 хувийн үлдэгдэл өглөгт 129.0 сая төгрөгийг тус тус төлж барагдуулсантай холбоотой байна.

2020 онд Ховд аймгийн Мянгад суманд Нарны станц барих Дэлхийн банкны 12800 ам долларын санхүүжилттэй Эрчим хүчний төсөл - 2 хэрэгжиж гүйцэтгэл 50 хувьтай байх бөгөөд оны эцсээр 2.6 тэрбум төгрөгийн урт хугацаат зээлийн өглөгтэй гарсан байна.

2.3. Татвар, шимтгэлийг хууль тогтоомжийн дагуу шилжүүлсэн байна.

“ББЭХС” ТӨХК холбогдох хууль, тогтоомжид заасны дагуу тогтоосон хувь хэмжээгээр татвар, шимтгэлийг төлсөн байна. Мөн Төрийн болон орон нутгийн өмчийн тухай хуулийн 70 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсэгт “Эд хөрөнгийн дотоодын тооллогыг төрийн өмчит хуулийн этгээдийн захиргаа эрхлэн дор дурдсан хугацаанд явуулж улирал, жилийн тайлан тэнцэлд тусгаж тайлагнана”, 2 дахь хэсгийн 6-д “Гааль худалдааны, онцгой албан татвар, эрүүл мэндийн болон нийгмийн даатгалын жилийн бусад татвар хураамжийн талаар улсын болон орон нутгийн төсөвтэй хийх тооцоог улиралд заавал 1 удаа хийх” гэж заасныг хэрэгжүүлэн ажиллажээ.

“ББЭХС” ТӨХК-ийн 2018-2020 онд төлсөн татвар, шимтгэл дараах байдалтай байна.

/сая.төгрөг/

Д/д	Татвар, шимтгэлийн нэр төрөл	2018 оны эцэст		2019 оны эцэст		2020 оны эцэст	
		Эзлэх Хувь хэмжээ	Мөнгөн дүн	Эзлэх Хувь хэмжээ	Мөнгөн дүн	Эзлэх Хувь хэмжээ	Мөнгөн дүн
1	ААНБОАТатвар	0.1	3.2	0.04	1.4	0.05	2.3
2	ХХОАТатвар	7.16	198.2	4.1	135.0	3.4	153.3
3	НӨАТатвар	76.4	2116.3	81.0	2650.8	84.6	3765.1
4	ҮХХ-ийн татвар	0.5	14.9	0.25	8.0		
5	Газар, усны төлбөр	0.4	10.9	0.24	7.7	0.08	3.8
6	ЭМНДШимтгэл	15.3	424.2	14.32	468.3	11.9	527.9
7	Бусад татвар, хураамж	0.03	0.7				
	ДҮН	100	2768.3	100	3271.3	100	4452.4

/Эх сурвалж: “ББЭХС” ТӨХК-ийн анхан шатны баримт/

Дээрх судалгаанаас харахад татвар, шимтгэлийн дүн 2018 онд 2768.3 сая төгрөг, 2019 онд 3271.3 сая төгрөг болж 503.0 сая төгрөг буюу 18.2 хувиар, 2020 онд 4452.4 сая төгрөг болж 2019 оноос 1181.1 сая төгрөгөөр буюу 36.1 хувиар тус тус өссөн байна. Дээрх өсөлтөд дараах татвар, шимтгэлийн өсөлт голлон нөлөөлсөн байна. Үүнд:

- НӨАТ 2018 онд нийт татвар хураамжийн 76.4 хувийг эзэлж байсан бол 2019 онд 81 хувь, 2020 онд 84.6 хувь болж өссөн байна.
- ЭМНДШимтгэл 2018-2020 онд нийт татвар, хураамжид эзлэх хувь буурсан боловч 2018 онд 424.2 сая байснаас 2019 онд 468.3, 2020 онд 527.9 сая болж өссөн байна.

2.4. Ажилтнуудын үндсэн цалинг тооцохдоо зарим ажилтанд тогтоосон жишгийг мөрдөөгүй байна.

“ББЭХС” ТӨХК-ийн ТУЗ-ийн тогтоолоор компанийн орон тооны дээд хязгаарыг баталж байна. Батлагдсан хязгаарт нийцүүлэн компанийн гүйцэтгэх захирал тушаал гарган албан тушаалын нэршил, бүтэц орон тоог батлан, цалин тогтоолтыг хийсэн байна.

“ББЭХС” ТӨХК-ийн бүтэц орон тоо 2018-2020 онд дараах байдалтай байна.

Хэлтэс, нэгж	2018 он			2019 он			2020 он		
	Төлөвлөгөө	Гүйцэтгэл	хэтрэлт, хэмнэлт	төлөвлөгөө	Гүйцэтгэл	хэтрэлт, хэмнэлт	төлөвлөгөө	Гүйцэтгэл	хэтрэлт, хэмнэлт
Удирдлага	2	2	0	3	3	0	3	3	0
ИТА	42	42	0	40	40	0	40	40	0
Ажилчид	98	98	0	102	102	0	102	102	0
Бүгд дүн	142	142	0	145	145	0	145	145	0

/Эх сурвалж: “ББЭХС” ТӨХК-ийн тушаал, шийдвэр/

Аудитад хамрагдсан онуудад компани батлагдсан бүтэц, орон тоогоор үйл ажиллагаагаа явуулсан байна.

“ББЭХС” ТӨХК-ийн 2017 оны 9 дүгээр сарын 26-ны өдрийн 224 дүгээр “Ажиллагсад олгох цалингийн жишгийг шинэчлэн батлах тухай” тушаал, 2020 оны 1 дүгээр сарын 24-ний өдрийн А/03 дугаар тушаалын 1 дүгээр хавсралтаар тогтоосон “Ажилчид, албан хаагчдын цалинжих жишиг” 2 дугаар хавсралтаар тогтоосон үндсэн цалин хоорондоо зөрүүтэй байна. Үүнд:

- Үндсэн хөрөнгийн нягтлан бодогчоор ажиллаж байсан ажилтныг 2019 оны 03 дугаар сарын 04-ний өдрийн Б/37 дугаар тушаалаар кассын нярвын үүрэгт ажилд томилсон байхад нягтлан бодогчийн жишгээр цалинжуулж 2019 онд цалин 1.5 сая, сарын урамшуулал 0.7 сая, 2020 онд цалин 1.6 сая, сарын урамшуулал 0.4 сая, жилийн урамшуулалд 0.3 сая, нийт 4.5 сая төгрөг,
- Ерөнхий инженерээр ажиллаж байгаад 2016 онд хяналтын инженер ажилд томилогдсон ажилтныг албаны даргын жишгээр цалинжуулж 2018 онд цалин 2.0 сая, сарын урамшуулал 0.3 сая, жилийн урамшуулал 0.2 мянга, 2019 онд цалин 2.1 сая, сарын урамшуулал 0.4 сая, жилийн урамшуулал 0.3 сая, 2020 онд цалин 2.1 сая, сарын урамшуулал 0.4 сая, жилийн урамшуулал 0.4 сая, нийт 8.2 сая төгрөг,

- Хүний нөөцийн менежерээр ажиллаж байгаад 2016 онд сургалтын инженер ажилд томилогдсон ажилтныг хүний нөөцийн менежерийн жишгээр цалинжуулж 2018 онд цалин 0.6 сая, сарын урамшуулал 0.1 сая, жилийн урамшуулал 0.1 сая, 2019 онд цалин 0.6 сая, сарын урамшуулал 0.1 сая, жилийн урамшуулал 0.1 сая, 2020 онд цалин 0.7 сая, сарын урамшуулал 0.2 сая, жилийн урамшуулал 0.2 сая, нийт 2.7 сая төгрөгийг тус тус илүү олгосон байна.

Дээрх зөрчилд Нягтлан бодох бүртгэлийн тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.1 дэх хэсэгт “Аж ахуйн нэгж, байгууллага нягтлан бодох бүртгэлийн дараах зарчмыг баримтална”, 5.1.4 дэх хэсэгт “Үнэн зөв байх”, Хөдөлмөрийн тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.2 дахь хэсэгт “Ажил олгогч нь ажилтныг ажлаар, хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн шаардлагад тохирсон нөхцөлөөр хангах, хөдөлмөрийн үр дүнд нь тохирсон цалин хөлс олгох, энэ хууль болон хөдөлмөрийн ба хамтын гэрээ, хэлэлцээр, хөдөлмөрийн дотоод журамд заасан үүргээ биелүүлэх үүрэгтэй” гэж заасны дагуу зөрчлийг таслан зогсоох, давтан гаргахгүй байхыг албан шаардлага болгов.

“ББЭХС” ТӨХК-ийн хамтын гэрээний 5 дугаар зүйлийн 5.1-д “Захиргаа дор дурдсан тохиолдолд ажилтнуудад ажлын 7 хүртэлх өдрийн цалинтай чөлөөг захирлын тушаалаар олгож болно” гэж заасныг хэтрүүлэн цалинтай чөлөө олгосон байна. Тухайлбал:

2019 онд монтер Т.Тэгшжаргалд 10 өдрийн, Захиргаа хүний нөөцийн албаны ХЭЗДА мэргэжилтэн Б.Одгэрэлд 8 өдрийн, харуул О.Мөнх-Очирт 9 өдрийн, АЗА-ны монтер Я.Сумъяабазарт 10 өдрийн, АЗА-ны гагнуурчин слесарь Д.Энхбаярт 10 өдрийн, Баян-Өлгийн Улаанхус дэд станцын монтер Ж.Кертейд 8 өдрийн, Улаангом дэд станцын монтер Д.Амаржаргалд 10 өдрийн, Захиргаа хүний нөөцийн албаны үйлчлэгч А.Туяад 10 өдрийн, 2020 онд Баруунтуруун дэд станцын ээлжийн монтер Н.Даваадоржид 10 өдрийн, Захиргаа хүний нөөцийн албаны дарга Я.Намхайд 16 өдрийн Ховд ЦТС ХХК-ийн гүйцэтгэх захирал Ш.Арстанд 13 өдрийн цалинтай чөлөөг тус тус олгосон байна.

Харин Баян-Өлгий салбарын монтер Ж.Елеманы ах хагалгаанд орох тул гэж чөлөө авч Улаанбаатар хот явахад нь ББЭХС ТӨХК-ийн захирлын 2020 оны 7 дугаар сарын 23-ны өдрийн Б/99 дүгээр тушаалаар 10 өдрийн цалингүй чөлөө олгосон байна. Энэ нь хамтын гэрээний 5 дугаар зүйлийн 5.1.в-д “Төрсөн болон хадам эцэг, эх, ах, эгч, дүү, хүүхэд, эхнэр, нөхөр болон шууд асрамжид байдаг хүмүүс хүндээр өвчлөх, асрах, нас барахад” гэж заасанд нийцэхгүй байна.

Цаашид хамтын гэрээний холбогдох заалтыг мөрдөж ажиллахыг зөвлөв.

Хөдөлмөрийн тухай хуулийн 131 дүгээр зүйлийн 131.1.2 дахь заалтад “Үндсэн цалинг гурван сар хүртэл хугацаагаар 20 хүртэл хувиар бууруулах” гэж заасныг зөрчиж олговол зохих цалингаас суутган 2019 онд 10 ажилтнаас 0.5 сая, 2020 онд 11 ажилтнаас 0.4 сая, нийт 0.9 сая төгрөг дутуу суутган тооцсон байна. Цаашид сахилгын шийтгэлийг үндсэн цалинг бууруулан тооцож байхыг зөвлөлөө.

Хөдөлмөрийн тухай хуулийн 131 дүгээр зүйлийн 131.4 дэх хэсэгт “Сахилгын шийтгэл ногдуулснаас хойш нэг жил өнгөрвөл сахилгын шийтгэлгүйд тооцно”, компани хөдөлмөрийн дотоод журмын 6 дугаар зүйлийн 6.4-д “..... Сахилгын шийтгэл ногдуулснаас хойш жилийн дотор дахин зөрчил гаргаагүй ажилтныг сахилгын шийтгэлгүйд тооцно”, компанийн ТУЗ-ийн 2012 оны 3 дугаар сарын

20-ны өдрийн 9 дүгээр тогтоолоор баталсан “Сарын үйл ажиллагааны үр дүнгийн шагнал олгох журам”-ын 5 дугаар зүйлд “Шагнал олгохгүй нөхцөл”, 5.2-д “Компани хөдөлмөрийн дотоод журам зөрчсөн ..., удирдах ажилтнаас өгсөн үүрэг даалгавар биелүүлээгүй, захиргааны арга хэмжээ авагдсан ажилтнуудад шагнал олгохгүй”, ТУЗ-ийн 2020 оны 7 дугаар сарын 07-ны өдрийн 13 дугаар тогтоолын хавсралтаар шинэчлэн баталсан “Ажилтнуудад жилийн үйл ажиллагааны үр дүнгээр шагнал олгох журам”-ын 4 дүгээр зүйл “Шагнал олгохгүй нөхцөл”, 4б-д “Хөдөлмөрийн сахилгыг удаа дараа зөрчсөн, сахилгын арга хэмжээ авагдсан” гэж тус тус заажээ.

Гэтэл 2020 онд сахилгын шийтгэл авсан 17 ажилтны заримд нь сарын урамшуулал олгоогүй, заримд нь 5-20 хувь хүртэл тооцож нийт 1.1 сая төгрөг олгосон. Мөн жилийн эцсийн урамшууллыг сахилгын шийтгэлтэй 17 ажилтанд 2-2.5 сарын цалинтай тэнцэх хэмжээгээр тооцож нийт 22.3 сая төгрөг олгосон байна.

Мөн Компанийн ТУЗ-ийн 2020 оны 7 дугаар сарын 07-ны өдрийн 13 дугаар тогтоолын хавсралтаар шинэчлэн баталсан “Ажилтнуудад жилийн үйл ажиллагааны үр дүнгээр шагнал олгох журам”-ын 2 дугаар зүйлийн 7-д, мөн “Ажилтнуудад сарын үйл ажиллагааны үр дүнгээр шагнал олгох журам”-ын 2 дугаар зүйлийн 5-д тус тус “Хамтын гэрээний 3.20 дахь заалтын дагуу сахилгын нэг төрөлд сахилгын шийтгэлийн хэлбэрүүдийг давхардуулж ногдуулахгүй байх зарчмаар сарын үйл ажиллагааны болон жилийн үр дүнгийн шагналыг **ногдох хувиар олгоно**” гэж заажээ. Мөн компанийн захирлын 2019 оны 9 дүгээр сарын 23-ны өдрийн А/54 дүгээр тушаалын 1-д “Компани хөдөлмөрийн дотоод журмын 6 дугаар зүйлийн 6.5Е дэх заалт буюу “Ажилтанд сахилгын шийтгэл ногдуулсан тухайн саруудад сарын үр дүнгийн шагнал цалин олгохгүй, жилийн үр дүнгийн шагнал олгоход нөлөөлнө” гэсэн заалтыг хүчингүй болгосугай гэсэн байна.

Дээрх үр дүнгийн шагнал цалин олгох журмууд болон хөдөлмөрийн дотоод журмын заалт хоорондоо уялдаагүй, тодорхой бус байна.

Цаашид хууль, тогтоомжид нийцүүлэн журмын зүйл заалтыг тодорхой болгож ажиллахыг зөвлөмж болгов.

Хөдөлмөрийн тухай хуулийн 63 дугаар зүйлийн 63.1 дэх хэсэгт “Ажилтны цалин хөлснөөс зөвхөн дор дурдсан тохиолдолд суутгал хийж болно”, 63.1.1 дэх заалтад “Ажилтны нэг сарын дундаж цалин хөлснөөс хэтрэхгүй хэмжээний хохирлыг нөхөн төлүүлэх тухай ажил олгогчийн шийдвэр гарсан, 63.1.2 дахь заалтад “Хууль тогтоомжид заасан бусад тохиолдол” гэж тодорхой заасан байхад хууль тогтоомжид заагдаагүй албан утасны төлбөр, томилолтын өр, ажилтнуудын нийлэмж гэх мэт төлбөр тооцооны суутгалыг ажилтнуудын цалингаас хийж байна. Цаашид цалингийн зардлаас хууль тогтоомжийн хүрээнд суутгал хийж байхыг зөвлөлөө.

**БҮЛЭГ 3. “ББӨХС” ТӨХК тендер, худалдан авалтыг хууль
тогтоомжид нийцүүлэн зохион байгуулсан байна.**

**3.1. Төлөвлөсөн худалдан авах бараа, ажил, үйлчилгээний
төлөвлөгөөнөөс 5 ажил хийгдээгүй байна.**

Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуулийн 48 дугаар зүйлийн 48.1 дэх хэсэгт “Захиалагч худалдан авах бараа, ажил, үйлчилгээний төлөвлөгөөний төслийг шаардлагатай бол техник, эдийн засгийн үндэслэлийн хамт дараа жилийн төсвийн төсөлтэй хамтад нь боловсруулж, харьяалах төсвийн ерөнхийлөн захирагчид хүргүүлнэ” гэж заасны дагуу хүргүүлэн батлуулжээ.

Төлөвлөгөөнд хөрөнгө оруулалт, их засвар, хөдөлмөр аюулгүй байдал, эрүүл ахуй, сэлбэг материалын худалдан авалтад зориулан Засгийн газрын 2013 оны 68 дугаар тогтоолын хавсралтаар батлагдсан “Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах ажиллагаанд мөрдөх журмыг сонгоход баримтлах босго үнэ”-ийг баримтлан төлөвлөсөн байна. Үүнд:

- ТУЗ-ийн 2018 оны 02 дугаар сарын 09-ний өдрийн 02 дугаар тогтоолын 3-р хавсралтаар 2018 оны худалдан авах ажиллагааны төлөвлөгөөг батлуулсан байна. Төлөвлөгөөнд зөвлөх үйлчилгээ 3, харьцуулалтын аргаар 13, шууд худалдан авалт 106, нийт 122 нэр төрлийн 786.3 сая төгрөгийн ажил тусгагджээ.
- ТУЗ-ийн 2019 оны 01 дүгээр сарын 18-ны өдрийн 01 дүгээр тогтоолын 2-р хавсралтаар 2019 оны худалдан авах ажиллагааны төлөвлөгөөг батлуулсан байна. Төлөвлөгөөнд нээлттэй тендер шалгаруулалт 5, харьцуулалтын аргаар 10, шууд худалдан авалт 143 нийт 158 нэр төрлийн 941.4 сая төгрөгийн ажил тусгагджээ. ТУЗ-ийн 2019 оны 7 дугаар сарын 26-ны өдрийн 17 дугаар тогтоолоор худалдан авах ажиллагааны төлөвлөгөөнд 884.3 сая төгрөгийн 1 ажил нэмж батлагдсан байна.
- ТУЗ-ийн 2020 оны 1 дүгээр сарын 15-ны өдрийн 01 дүгээр тогтоолын 3-р хавсралтаар 2020 оны худалдан авах ажиллагааны төлөвлөгөөг батлуулсан байна. Төлөвлөгөөнд нээлттэй тендер шалгаруулалт 6, харьцуулалтын аргаар 26, Зөвлөх үйлчилгээ 2, шууд худалдан авалт 39 нийт 73 нэр төрлийн 1845.6 сая төгрөгийн ажил тусгагджээ. ТУЗ-ийн 2020 оны 7 дугаар сарын 7-ны өдрийн 16 дугаар тогтоолоор 2020 оны худалдан авах ажиллагааны төлөвлөгөөнөөс 11 нэр төрлийн 327.9 сая төгрөгийн арга хэмжээг хасаж баталсан байна.

Компани 2018-2020 онд хийхээр төлөвлөж батлуулсан тендер, худалдан авалтаас 5 ажил огт хийгдээгүй байна. Энд гэрээ байгуулсан боловч хийгдээгүй 1 ажил, тендер шалгаруулалт зарласан боловч оролцогч материал ирүүлээгүй 2 ажил, худалдан авах ажиллагаа огт явуулаагүй 2 ажил байна. Үүнд:

2019 онд нээлттэй тендер шалгаруулалтыг 2019 оны 4 дүгээр сарын 1-ний өдөр зарлаж 5 дугаар сарын 6-ны өдөр гэрээ байгуулж, 9 дүгээр сарын 2-ны өдөр гэрээг дүгнэхээр төлөвлөсөн Өмнөговь-Мянгад 110кВ-ийн ЦДАШ-ын үндсэн хамгаалалтыг ажилд оруулах 70.0 сая төгрөгийн ажилд 2019 оны 9 дүгээр сарын 4-ний өдрийн А/52 дугаар тушаалаар үнэлгээний хороо байгуулж, 2019 оны 9 дүгээр сарын 5-ны өдөр үнэлгээний хороо хуралдаж тендер шалгаруулалтын

онцгой журмаар харьцуулалтын арга хэрэглэн цахим тендерийг 9 дүгээр сарын 10-ны өдөр, 9 дүгээр сарын 25-ны өдөр 2 удаа зарлахад оролцогч ирээгүй байх бөгөөд 3 дахь удаа 2019 оны 10 дугаар сарын 4-ний өдөр зарлахад Пи Эс Пи ХХК материал ирүүлж 2019 оны 10 дугаар сарын 30-ны өдөр 21 хоногийн дотор хүлээлгэн өгөхөөр 69.8 сая төгрөгийн гэрээ байгуулсан байна.

Эрчим хүчний сайдын 2019 оны 10 дугаар сарын 30-ны өдрийн 276 дугаар тушаалаар 2019 оны 11 дүгээр сарын 01-ний өдрөөс 2020 оны 03 дугаар сарын 01-ний өдрийн хүртэл сэлгэн залгалт болон шинээр холболт хийхийг хориглосон байна. Уг тушаалын хэрэгжилтийг хангаж ажиллах тухай ЭХЯ-ны Төрийн нарийн бичгийн даргын 2019 оны 11 дүгээр сарын 1-ний өдрийн в/4019 тоот албан бичиг ирүүлсэн байна. Дээрх шийдвэрийн дагуу 2019 оны 11 дүгээр сарын 17-ны өдөр компанийн техникийн комисс хуралдаж өвлийн их ачаалал дууссаны дараа уг ажлыг гүйцэтгүүлэхээр шийдвэрлэсэн байна.

Дээрх шийдвэрийн дагуу ажил үйлчилгээ, худалдан авах гэрээний хугацааг 2019 оны 11 сарын 20-ны өдрөөс 2020 оны 5 дугаар сарын 31-ний өдрийг хүртэл сунгасан байна. Дээрх хугацаанд Пи Эс Пи ХХК гэрээний үүргээ биелүүлээгүй байх бөгөөд 2020 оны 10 дугаар сарын 06-ны өдөр 31/79 дугаар бичгээр Дэлхий нийтээр гарч буй өвчний улмаас Монгол улсын хил хаагдаж бидний төлөвлөж байсан хамгаалалтын пост тохируулах мэргэжилтэн орж ирэх боломжгүй болсон учир гэрээг хэрэгжүүлэх боломжгүй тул гэж гэрээг цуцлах хүсэлт ирүүлсэн байх бөгөөд хүсэлтийг хүлээж авсан эсэх нь тодорхойгүй, тухайн ажил хийгдээгүй, санхүүжилт олгоогүй байна.

Цаашид тендер, худалдан авалтыг төлөвлөсөн хугацаанд зарлах, гэрээний зүйл заалтын хэрэгжилтэд хяналт тавьж ажиллахыг зөвлөв.

Мөн тендер худалдан авалтын гэрээний үүргээ биелүүлээгүй тохиолдолд хариуцлага тооцох талаар гэрээнд тодорхой заалт оруулахыг зөвлөмж болгов.

2018 оны худалдан авах ажиллагааны төлөвлөгөөнд тусгагдсан “35/6 кВ-ын Жаргалант дэд станцын ажилчдын ундны усны худаг гаргах, мөн станцын хашаанд 2 машины гражийг сэндвичээр барих” 20.0 сая төгрөгийн өртөгтэй ажилд 2018 оны 11 сарын 5-ны өдөр цахимаар харьцуулалтын аргаар тендер зарласан боловч оролцогч ирээгүйгээс хийгдээгүй байна.

2020 оны худалдан авах ажиллагааны төлөвлөгөөнд тусгагдсан “Технологийн зориулалтын Зил-131 автомашин худалдан авах” 35.0 сая төгрөгийн өртөгтэй ажилд 2020 оны 3 сарын 27-ны өдрөөс 2020 оны 11 дүгээр сарын 12-ны өдөр хүртэл 7 удаа цахимаар харьцуулалтын аргаар тендер зарласан боловч оролцогч ирээгүйгээс хийгдээгүй байна.

Мөн 2018 оны худалдан авах ажиллагааны төлөвлөгөөнд тусгагдсан “OSHAS 18001-2007 Стандартын магадлан итгэмжлэл авах, зөвлөн туслах үйлчилгээ” гэсэн 25.0 сая төгрөгийн ажил болон 2019 оны худалдан авах ажиллагааны төлөвлөгөөнд тусгагдсан “Элегаз таслуурыг вакуумжуулагч төхөөрөмж худалдан авах” 40.0 сая төгрөгийн өртөгтэй ажилд худалдан авах ажиллагаа явуулаагүй, хийгдээгүй байна.

3.2. Худалдан авах ажиллагааг хууль, тогтоомжийн дагуу зохион байгуулсан боловч шууд худалдан авалтын зарим гэрээний зүйл заалт тодорхой бус байна.

Компанийн эдийн засгийн үндсэн үзүүлэлт, зорилтот түвшин, ТУЗ-ийн баталсан бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах төлөвлөгөөний дагуу худалдан авах ажиллагааг зохион байгуулсан байна.

Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуулийн 47 дугаар зүйлийн 47.6 дахь хэсэгт “Үнэлгээний хорооны гишүүд худалдан авах ажиллагааны чиглэлээр мэргэшсэн байна” гэж заасны дагуу үнэлгээний хороонд АЗ сертификат авсан гишүүдийг томилж ажиллуулсан байна.

Үнэлгээний хорооны гишүүд нь хууль тогтоомжид заасны дагуу тендерийн сонгон шалгаруулах үйл ажиллагаанд оролцохдоо ашиг сонирхлын урьдчилсан мэдэгдлийг мэдүүлсэн байна.

Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа ажил үйлчилгээ худалдан авах тухай хуулийн 11 дүгээр зүйлд захиалагч техникийн тодорхойлолт бэлтгэхэд тавигдах шаардлагыг тодорхой тусгасан байхад “ББЭХС” ТӨХК нь Засгийн газрын 2013 оны 68 дугаар тогтоолын хавсралтаар баталсан худалдан авах ажиллагаанд мөрдөх журмыг сонгоход баримтлах босго үнэлгээгээр 10.0 сая хүрэхгүй зарим бараа, ажил үйлчилгээнд шууд худалдан авалт хийхдээ худалдан авах гэрээ байгуулаагүй, байгуулсан гэрээнд тусгай болон техникийн нөхцөл байхгүйгээс ямар бараа, материал нийлүүлэх нь тодорхойгүй байна. Энэ нь нийлүүлэх ажил, үйлчилгээний нэр, тоо ширхэг, үнэд тавих хяналтгүй болох, өндөр үнэтэй, чанаргүй бараа нийлүүлэх эрсдэл үүсгэж байна. Тухайлбал:

- 2020 оны 3 сард “Урам Ундар” ХХК-аас 1.8 сая төгрөгийн өвлийн, 1.5 сая төгрөгийн зуны 2 асар майхныг худалдан авахдаа гэрээ байгуулаагүй байна. Бэлтгэн нийлүүлэгч 2 асар дунд нь нэг тулгуур өгсөн байна.
- 2020 оны 4 дүгээр сарын 29-ний өдөр “Баян Уул Арвижих” ХХК-тай байгуулсан 8.9 сая төгрөгийн худалдах худалдан авах гэрээнд ямар бараа бүтээгдэхүүн нийлүүлэх нь тодорхойгүй байна.
- 2020 оны 5 дугаар сарын 1-ний өдөр “МГЗ ирмүүн аз” ХХК-тай байгуулсан 7.9 сая төгрөгийн худалдан худалдан авах гэрээнд ямар бараа бүтээгдэхүүн нийлүүлэх нь тодорхойгүй байна.
- 2020 оны 5 дугаар сарын 4-ний өдөр “Сайн хичээл” ХХК-тай байгуулсан 8.0 сая төгрөгийн худалдан худалдан авах гэрээнд ямар бараа бүтээгдэхүүн нийлүүлэх нь тодорхойгүй байна.
- 2020 оны 7 дугаар сарын 29-ний өдөр “Тэнүүн Энержи” ХХК-тай байгуулсан 8.3 сая төгрөгийн худалдан худалдан авах гэрээнд ямар сэлбэг хэрэгсэл нийлүүлэх нь тодорхойгүй байна.

Дээрх гэрээнүүдийн дагуу худалдан авсан сэлбэг хэрэгсэл, бараа материалыг компанийн санхүүгийн программаас тодруулан шалгахад орлого авч зарцуулсан байна.

Цаашид Сангийн сайдын 2016 оны 415 дугаар тушаалаар баталсан “Төсвийн хөрөнгө оруулалтын төлөвлөлт, санхүүжилт, хяналт, тайлагналтын журам”-ын 4.5.2-д Захиалагч болон гүйцэтгэгч байгууллагын хооронд байгуулсан гэрээний эх хувь “Сангийн сайдын тушаалаар батлагдсан “Гэрээний маягт”-ын

дагуу гэрээг байгуулна” гэж заасны дагуу ажлын гэрээг хууль, тогтоомжийн хүрээнд зүйл заалтыг тодорхой тусган байгуулж байхыг зөвлөмж болголоо.

Тендер шалгаруулалттай холбоотойгоор Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа ажил үйлчилгээ худалдан авах тухай хуулийн 55 дугаар зүйлийн 55.1 дэх хэсэгт “Тендерт оролцогч нь энэ хуулийн 11.2-т заасныг зөрчсөн болон тендерийн баримт бичиг бэлтгэх явцад өрсөлдөөнийг хязгаарласан ямар нэгэн зөрчил гарсан гэж үзвэл гомдлоо тендерийн нээлт хийхээс ажлын 10-аас доошгүй өдрийн өмнө Шударга өрсөлдөөн, хэрэглэгчийн төлөө газарт, захиалагчийн шийдвэрийг эс зөвшөөрсөн, хуульд заасан хугацаанд захиалагч шийдвэр гаргаагүй, эсхүл гэрээ байгуулах эрх олгосон тухай гомдлыг зөвхөн төсвийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагад тус тус ажлын 5 өдрийн дотор гаргана” гэж заасны дагуу 2020 онд цахимаар нээлттэй тендер зарласан 1, харьцуулалтын аргаар зарласан 2, нийт 3 тендерт оролцогч компани нь Сангийн яаманд гомдол гаргасан байна. Үүнд:

- ❖ ББЭХС/202008075 дугаартай “110 кВ-ын Улаангом- Өмнөговь-1,2 ЦДАШ-ын үндсэн хамгаалалтуудыг суурилуулж, ажилд оруулах” 100.0 сая төгрөгийн өртөгтэй тендер шалгаруулалтад оролцсон “Монхорус интернэшнл” ХХК
- ❖ ББЭХС/202001027 дугаартай “Зуны хувцас, өвлийн хувцас нийлүүлэх” 31.6 сая төгрөгийн өртөгтэй тендер шалгаруулалтад оролцсон “Абсолют чойс” ХХК
- ❖ ББЭХС/202001028 дугаартай “Өвлийн гутал, зуны гутал нийлүүлэх” 29.6 сая төгрөгийн өртөгтэй тендер шалгаруулалтад оролцсон “Абсолют чойс” ХХК

Сангийн яамнаас Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа ажил үйлчилгээ худалдан авах тухай хуулийн 55 дугаар зүйлийн 55.2 дахь хэсэгт “Төсвийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага болон Шударга өрсөлдөөн, хэрэглэгчийн төлөө газар энэ хуулийн 55.1-д заасан гомдлыг хүлээн авсан өдрөөс хойш 14 хоногт багтаан хянан шийдвэрлэнэ. Шийдвэрлэж хариу өгсөн асуудлаар тендерт оролцогч дахин гомдол гаргасан тохиолдолд хүлээн авахаас татгалзана”, Сангийн яамны 2019 оны 131 дүгээр тушаалаар баталсан “Тендерт оролцогчдоос ирүүлсэн гомдлыг хянан шийдвэрлэх журам”-д заасны дагуу хяналт хийж дараах шийдвэр гаргасан байна. Үүнд:

- Сангийн яамны 2020 оны 11 дүгээр сарын 20-ны өдрийн 6-1/7299 дугаар бичгээр гомдлыг үндэслэлтэй гэж үзэн захиалагчийн холбогдох шийдвэрийг хүчингүй болгож, тендерт оролцогчдын материалыг дахин нягталсны үндсэн дээр тухайн тендер шалгаруулалтын үнэлгээг хууль журмын дагуу дахин хийхийг мэдэгдсэн байна. Мэдэгдлийн дагуу тендер сонгон шалгаруулалтыг дахин явуулсан байна.
- Сангийн яамны 2020 оны 6 дугаар сарын 16-ны өдрийн 6-1/4175 дугаар бичгээр гомдлыг үндэслэлгүй гэж үзэн захиалагчийн шийдвэр буюу үйлдлийн хэрэгжилтийг түр түдгэлзүүлсэн шийдвэрийн хугацааг үүгээр дуусгавар болгохыг мэдэгдсэн байна.
- Сангийн яамны 2020 оны 6 дугаар сарын 16-ны өдрийн 6-1/4174 дугаар бичгээр гомдлыг үндэслэлгүй гэж үзэн захиалагчийн шийдвэр буюу

үйлдлийн хэрэгжилтийг түр түдгэлзүүлсэн шийдвэрийн хугацааг үүгээр дуусгавар болгохыг мэдэгдсэн байна.

3.3. Хөрөнгө, бараа материал худалдан авахдаа ил тод, өрсөлдөх тэгш боломжтой байх, арвилан хэмнэлттэй байх зарчмыг баримталсан байна.

Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.1 дэх хэсэгт “Худалдан авах ажиллагаанд ил тод, өрсөлдөх тэгш боломжтой, үр ашигтай, хэмнэлттэй, хариуцлагатай байх зарчмыг баримтална” гэж заасан байна.

“ББЭХС” ТӨХК 2018-2020 онд хөрөнгө, бараа материал худалдан авахдаа ил тод, өрсөлдөх тэгш боломжтой байх, арвилан хэмнэлттэй байх зарчмыг баримталсан байна.

“ББЭХС” ТӨХК-ийн 2018-2020 онд нэмэгдсэн хөрөнгө дараах байдалтай байна.

/сая.төгрөг/					
Д/д	Эх үүсвэр	2018 онд	2019 онд	2020 онд	Нийт
1	Шинээр худалдан авсан	515.4	117.7	1880.2	2,513.2
2	Харьяа яамнаас	513.5	106.4	178.0	797.9
3	Улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар	428.8	422.3	599.5	1,450.6
	Нийт	1,457.7	646.4	2,657.7	4,761.7

/Эх сурвалж: “ББЭХС” ТӨХК-ийн санхүүгийн тайлан/

Худалдан авах ажиллагааг явуулахдаа зарим төсөл, арга хэмжээнд оролцогч ирээгүй, шаардлага хангахгүй зэрэг шалтгааны улмаас зарим тендерийг цахимаар 2-7 удаа зарласан байна.

Нээлттэй тендер шалгаруулалт, харьцуулалтын арга, зөвлөх үйлчилгээ хэрэглэсэн үед төсөл, арга хэмжээний худалдан авах ажиллагааг цахим сайтад байршуулж, тендерийн урилгыг tender.gov.mn, Өглөөний сониноор олон нийтэд мэдээлсэн байна. Үүнд давхардсан тоогоор 2018 онд 15 цахим тендер зарласнаас харьцуулалтын аргаар 11, зөвлөх үйлчилгээ 4 удаа, 2019 онд 18 цахим тендер зарласнаас нээлттэй 4, харьцуулалтын аргаар 14 удаа, 2020 онд 57 цахим тендер зарласнаас нээлттэй 9, харьцуулалтын аргаар 45, зөвлөх үйлчилгээ 3 удаа тус тус зарлажээ.

“ББЭХС” ТӨХК-ийн 2018-2020 оны тендер худалдан авалт дараах байдалтай байна.

- 2018 онд харьцуулалтын аргаар 12, зөвлөх үйлчилгээ 3, шууд худалдан авалт 106 явуулсан байна. Анх төлөвлөснөөс Харьцуулалтын аргаар зарлагдах 25.0 сая төгрөгийн “OSHAS 18001-2007 Стандартын магадлан итгэмжлэл авах, зөвлөн туслах үйлчилгээ” гэсэн ажлын тендер зарлагдаагүй байна.
- 2019 онд нээлттэй тендер шалгаруулалт 4, харьцуулалтын аргаар 10, шууд худалдан авалт 143 явуулсан байна. Анх төлөвлөснөөс нээлттэй тендер шалгаруулах 1 ажлыг үнийн хязгаарт багтаж байгаа тул харьцуулалтын

аргаар явуулсан, аваарын сэргээн босголтын 2 ажлыг нэгтгэн зарласан байна. Мөн Харьцуулалтын аргаар зарлагдах 40.0 сая төгрөгийн “Элегаз таслуурыг вакуумжуулагч төхөөрөмж худалдан авах” гэсэн ажлын тендер зарлагдаагүй байна.

- 2020 онд нээлттэй тендер шалгаруулалт 7, харьцуулалтын аргаар 15, зөвлөх үйлчилгээ 1, шууд худалдан авалт 39 явуулсан байна. Анх төлөвлөснөөс харьцуулалтын аргаар явуулах Манхан дэд станц, Дарви дэд станцад микропроцессорын реле худалдан авах 2 ажлыг нэгтгэн нээлттэй тендер шалгаруулалт зарласан болон Технологийн зориулалтын Зил-131 автомашин худалдаж авах 35.0 сая төгрөгийн ажил хийгдээгүй байна. Мөн анх баталсан худалдан авах ажиллагааны төлөвлөгөөнд өөрчлөлт орж харьцуулалтын аргаар явуулах 9, зөвлөх үйлчилгээний 1, шууд худалдан авах 1, нийт 11 тендер, худалдан авалтын ажил хасагдсан байна.

3.4. Хэрэгжүүлсэн хөрөнгө оруулалтад ажлын комиссын акт, дүгнэлтийг үндэслэн санхүүжилт олгосон байна.

“ББЭХС” ТӨХК-ийн 2018-2020 онд явуулсан тендер, худалдан авалтын гэрээ байгуулахдаа хавсралтаар санхүүжилтийн хувиар гарган баталж хуваарийн дагуу санхүүжилтийг олгосон байна.

Ингэхдээ компанийн гүйцэтгэх захирлын тушаалаар тендерийн ажил хүлээж авах комиссыг томилж, бараа, ажил үйлчилгээг хүлээж авсан, хүлээлгэн өгсөн, гэрээг дүгнэсэн акт үйлдэн санхүүжилтийг олгосон байна.

Зарим ажлын хувьд гэрээний санхүүжилтийн хуваарьт заасны дагуу бодит гүйцэтгэлд үндэслэн явцын санхүүжилт олгожээ. Зарим ажлын барьцаа 5 хувийн санхүүжилт баталгаат хугацаа дуусахаар олгохоор байна.

“ББЭХС” ТӨХК-ийн 2018-2020 онд явуулсан тендер, худалдан авалт дараах байдалтай байна. Үүнд:

Д/д	Нэр төрөл	Төсөв	Гэрээний үнэ	Олгосон санхүүжилт	Тендер зарласан тоо	Худалдан авах ажиллагааны төрөл
2018 он						
1	Өвлийн улиралд бартаа ихтэй газрын ЦДАШ-ын үзлэг, засварт зориулж цасны мотоцикл худалдаж авах	15.0	14.8	14.8	1	ХА
2	35/10 кВ-ын Хяргас, 35/10 Өлгий дэд станцад аккумуляторын байгууламж худална авах	40.0	38.1	38.0	1	ХА
3	10 кВ, 15 кВ-ын ЦДАШ-ын 4 ширхэг реле хамгаалалт худалдан авах	30.0	29.0	28.9	1	ХА
4	Хүний нөөцийн бодлогын баримт бичиг боловсруулах /ББЭХС ТӨХК, Увс ЦТС ХХК, Ховд ЦТС ХХК, Дөргөний УЦС ХХК-уудын/	30.0	29.8	7.5	1	ЗҮ
5	Зуны гутал худалдаж авах	12.8	12.2	12.2	1	ХА
6	110/35/10 кВ-ын Малчин дэд станцын трансформаторын реле хамгаалалт солих	65.0	61.0	61.0	1	ХА
7	ВМТ таслуурын резин сальник болон бусад сэлбэг худалдаж авах	24.0	20.7	20.7	1	ХА
8	35 кВ-н Сагил ЦДАШ ВМУЭ-35 тосон таслуурыг РХА хамт шинэчлэх	58.0	57.7	57.6	1	ХА

9	Системийн дэд станцуудад эрчим хүчний аудит хийх	20.0	18.2	18.0	1	ЗҮ
10	110/35/10 кВ-ын Баян-Өлгий дэд станцад 16000 кВА нөөц трансформаторыг Улаанбаатар хотоос тээвэрлэн хүргэж суурилуулах	71.0	69.2	69.1	1	ХА
11	Контторын барилгын сантехникийн засвар	20.0	19.7	19.7	1	ХА
12	Нөөц сэлбэг материал бүрдүүлэх	45.0	45.0	45.0	1	ХА
13	110/35/6 кВ Мянгад дэд станцын өргөтгөлийн зураг төсөл боловсруулах	21.0	21.0	21.0	1	ЗҮ
14	Бензин шатахуун	45.2	45.2	39.2	1	ХА
15	Дүн	497.0	481.6	452.7		
2019 он						
1	Трансформаторын тос	20.1	20.1	20.1	1	ХА
2	Ховд, Баян-Өлгий салбарт шуурхай үйлчилгээний 2 ширхэг авто машин худалдан авах	90.0	87.4	87.4	1	НТШ
3	Мөнгөн тооцооны, дотоод хэрэгцээний /100 В/ тоолуур худалдан авах	35.0	28.7	28.7	1	ХА
4	Шуурхай ажиллагаа, ээлжийн машин худалдан авах	15.0	15.0	15.0	1	ХА
5	35/10 кВ-ын Дуут дэд станцын 35 кВ-ын оруулгын С-35 тосон таслуурыг реле хамгаалалтын хамт шинэчлэх	35.0	34.7	34.7	1	ХА
6	110/10 кВ-ын Алтанцөгц дэд станцын удирдлагын байрны дээврийн их засвар	15.0	15.0	15.0	2	ХА
7	110 кВ-ын дэд станцыг камержуулах	14.0	13.8	13.8	2	ХА
8	Засварын шаардлагатай багаж, сэлбэг хэрэгсэл бүрдүүлэх	40.0	37.0	37.0	1	ХА
9	35 кВ-ын вакуум таслуур 2ш, 15 кВ-ын рекулозер 2ш тус тус худалдаж авах.	65.0	55.9	55.9	1	НТШ
10	35 кВ-ын хүчдлийн тр-р худалдаж авах /2догч ороомог нь 2 ороомогтой бах/	11.4	10.2	10.2	1	ХА
11	5000 В мегаомметр худалдан авах	12.5	12.3	12.3	1	ХА
12	Бензин, шатахуун худалдан авах	56.5	56.5	57.7	1	НТШ
13	110/35/10 кВ-ын Улаангом дэд станцаас Өмнөговь хүртэлх 110 кВ-ын ЦДАШ тулгууруудыг хүчитгэх ажил	884.3	865.4	488.8	1	НТШ
14	110 кВ-ын Өмнөговь-Мянгад ЦДАШ-ын үндсэн хамгаалалтыг ажилд оруулах	70.0	69.8	0	3	ХА
15	Дүн	1363.7	1321.7	876.5		
2020 он						
1	Контторын барилгын их засвар	175.0	170.3	157.1	1	НТШ
2	16 МВА чадалтай Т2 хүчний трансформаторын 110 кВ талын оруулгын ОД КЗ-г элегаз таслуур, трансформаторын үндсэн болон 110, 35, 10 кВ талын бэлтгэл хамгаалалтуудыг шинэчлэх	220.0	211.4	203.9	1	НТШ
3	110/35/10 кВ-ын Баян-Өлгий дэд станцын 35 кВ-ын Толбо, Цагааннуур гаргалгаануудад гүйдлийн трансформатор худалдан авах	14.4	14.4	0.0	4	ХА
4	РХА, Хэмжих хэрэгслийн багаж, нөөц сэлбэг материалыг бүрдүүлэх	45.0	44.0	43.9	1	ХА

5	35/15 кВ-ын Толбо дэд станцын 15 кВ-ын оруулга, 15 кВ-ын Толбо, Дэлүүн гаргалгаануудын реклоузерыг шинэчилж солих	24.0	23.5	23.5	1	ХА
6	Системийн хэмжээнд эрчим хүчний хэсэгчилсэн нарийвчилсан аудит хийлгэх	30.0	28.3	0.0	3	ЗҮ
7	110/35/10 кВ-ын Өмнөговь дэд станцын 110 кВ-ын Баян-Өлгий гаргалгааны таслуурыг шинэчлэх	82.3	77.8	70.0	1	НТШ
8	110/35/10 кВ-ын Манхан дэд станцын Т1 трансформаторын 35 кВ-ын оруулгын С-35 тосон таслуурыг вакуум таслуураар солих	25.0	24.2	24.2	1	ХА
9	Аваарийн нөөц, сэлбэг материал бүрдүүлэх	50.0	50.0	50.0	1	ХА
10	35/6 кВ-ын Жаргалант дэд станцад ундны усны худаг гаргах	15.0	14.9	13.9	1	ХА
11	Ховд салбарт 2 авто машины граж барих	20.0	20.0	0.0	6	ХА
12	110 кВ-ын Улаангом-Өмнөговь-1, 2 ЦДАШ-уудын үндсэн хамгаалалтуудыг суурилуулж, ажилд оруулах	100.0	98.1	49.0	3	НТШ
13	110/35/10 кВ-ын Өмнөговь дэд станц дээр хуурай реакторын 1 фазын ороомгийг худалдан авах	90.0	68.3	68.3	1	НТШ
14	Албан хэрэгцээнд зориулж компьютер, түүний дагалдах техник хэрэгсэл худалдан авах	30.0	29.5	29.5	3	ХА
15	110/35/10 кВ Манхан дэд станцын 10 кВ талын реле хамгаалалтыг микропроцессорын реле худалдан авах, 35/10 кВ-ын Дарви дэд станцын 35 кВ-ын шугам болон 10 кВ-ын шугамын реле хамгаалалтыг микропроцессорын реле худалдан авах	54.0	49.4	49.4	7	НТШ
16	Засварын шаардлагатай сэлбэг материал бүрдүүлэх	50.0	49.9	49.9	1	ХА
17	Бензин шатахуун худалдаж авах	65.5	65.5	57.9	1	НТШ
18	Зуны хувцас, өвлийн хувцас худалдаж авах	31.6	24.5	24.5	1	ХА
19	Өвлийн гутал, зуны гутал худалдаж авах	29.6	21.7	21.7	1	ХА
20	ВМТ таслуурын резин сальник худалдаж авах	24.0	21.9	21.8	1	ХА
21	Трансформаторын тос	20.8	20.0	20.0	2	ХА
22	Катанг /10 мм/	13.6	11.0	11.0	1	ХА
	Толгой компанийн нийт дүн	1,209.7	1,138.3	989.4		

/Эх сурвалж: “ББЭХС” ТӨХК-ийн худалдан авах ажиллагааны төлөвлөгөө, тайлан/

Дээрх хүснэгтээс харахад 2018-2020 онд хэрэгжүүлсэн тендер худалдан авалтад олгосон санхүүжилт дараах байдалтай байна. Үүнд:

- 2018 онд харьцуулалтын аргаар хэрэгжүүлсэн 11, зөвлөх үйлчилгээ 3, нийт 497.0 сая төгрөгийн 14 тендер худалдан авалтад 481.6 сая төгрөгийн 14 гэрээ байгуулж, 452.7 сая төгрөгийн санхүүжилт олгосон байна. Үүнд: Системийн хэмжээнд хэрэгжүүлсэн зөвлөх үйлчилгээний 1 ажилд толгой компанид ногдох санхүүжилтийг олгосон байна.
- 2019 онд нээлттэй тендер 4, харьцуулалтын аргаар хэрэгжүүлэн 10, нийт 1363.7 сая төгрөгийн 14 тендер худалдан авалтад 1321.7 сая төгрөгийн 14 гэрээ байгуулж, 876.5 сая төгрөгийн санхүүжилт олгосон байна. Үүнд:

Гэрээний хугацааг сунгаж он дамжин хэрэгжүүлэхээр байсан ч гүйцэтгэгч хэрэгжүүлэх боломжгүй тул гэрээг цуцлах хүсэлт гаргасан 1 ажилд ямар нэг санхүүжилт олгогдоогүй, гэрээний хугацааг сунгаж он дамжин хэрэгжсэн 1 ажлын гүйцэтгэлд үндэслэн санхүүжилтийн 50 хувийг олгосон байна.

2020 онд нээлттэй тендер 7, харьцуулалтын аргаар хэрэгжүүлсэн 14, зөвлөх үйлчилгээний 1, нийт 1209.7 сая төгрөгийн 22 тендер, худалдан авалтад 1138.3 сая төгрөгийн 22 гэрээ байгуулж, 989.4 сая төгрөгийн санхүүжилт олгосон байна. Үүнд: Гэрээний хугацааг сунгаж он дамжин хэрэгжсэн 3 ажилд ямар нэг санхүүжилт олгогдоогүй бөгөөд он дамжин хэрэгжүүлсэн 1 ажлын гүйцэтгэлд үндэслэн санхүүжилтийн 50 хувийг олгожээ.

Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуулийн 19 дүгээр зүйлийн 19.1 дэх хэсэгт “Захиалагч тендерийн баримт бичгийг төсвийн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүний баталсан тендерийн жишиг баримт бичиг, гэрээний маягт болон тендер шалгаруулалтад холбогдох бусад журам, аргачлалын дагуу бэлтгэнэ”, 19.2 дахь хэсэгт “Тендерийн баримт бичигт тендерт оролцогч зохих шаардлага хангасан тендер бэлтгэж ирүүлэхэд шаардлагатай бүх мэдээлэл, тендерт оролцогчдод тавих шаардлага, тэдэнд өгөх заавар, хамгийн сайн үнэлэгдсэн тендерийг шалгаруулах шалгуур үзүүлэлт, аргачлал, захиалагчийн санал болгож байгаа гэрээний нөхцөлүүд, техникийн тодорхойлолт, зураг, тендерийн жишиг маягтууд, зөвлөх үйлчилгээний хувьд ажлын даалгаврыг тусгана” гэж заасны дагуу тендерийн бичиг баримтыг боловсруулжээ.

Мөн хуулийн 49 дүгээр зүйлийн 49.1 дэх хэсэгт “Захиалагч худалдан авах ажиллагаа явуулсан тухай бүр тендер шалгаруулалтын хавтаст хэрэг бүрдүүлж архивын нэгж болгон хадгална”, 49.2 дахь хэсэгт “Тендерийн хавтаст хэрэг дараах баримт бичиг, материалаас бүрдэнэ” гэсэн заалтын дагуу тендерийн хавтаст хэрэг бүрдүүлэн архивын нэгж болгосон байна.

**БҮЛЭГ: 4. ББЭХС” ТӨХК-ийн хөрөнгө, бараа материалд бүртгэлээр
тавих хяналт үр дүнтэй байна**

4.1. Үндсэн хөрөнгө, материалын тооллогыг хуулийн дагуу хийсэн байна.

Нягтлан бодох бүртгэлийн тухай хуулийн 12 дугаар зүйлийн 12.1 дэх хэсэгт “Хөрөнгө, төлбөр тооцооны тооллого хийх зохион байгуулалтын асуудлыг аж ахуйн нэгж, байгууллагын гүйцэтгэх удирдлага, ерөнхий нягтлан бодогч нар хариуцна”, 12.2 дахь хэсэгт “Хөрөнгө, төлбөр тооцооны тооллогыг дараах тохиолдолд заавал хийн”, 12.2.1 дэх заалтад “Жилийн санхүүгийн тайлан гаргахын өмнө”, Төрийн болон орон нутгийн өмчийн тухай хуулийн 70 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсэгт “Эд хөрөнгийн дотоодын тооллогыг төрийн өмчит хуулийн этгээдийн захиргаа эрхлэн дор дурдсан хугацаанд явуулж улирал, жилийн тайлан тэнцэлд тусгаж тайлагнана”, 2 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгт “Үндсэн хөрөнгө, дуусаагүй хөрөнгө оруулалт ба барилга угсралтын ажил, их засварын зардлын тооллогыг жилд нэг удаа”, 2 дахь хэсэгт “Түүхий эд, материал, түлш, сэлбэг хэрэгсэл, бэлэн бүтээгдэхүүн, бараа, сав, баглаа боодлын тооллогыг жилд 2 удаа” гэж заасны дагуу компани гүйцэтгэх захирал тушаал гарган үндсэн болон эргэлтийн хөрөнгийн тооллогыг хийсэн байна.

Ингэхдээ үндсэн болон эргэлтийн хөрөнгийн тооллогыг 2018 онд 2 удаа, 2019 онд 2 удаа, 2020 онд эргэлтийн хөрөнгийн тооллогыг 2 удаа, үндсэн хөрөнгийн тооллогыг 1 удаа тус тус хийжээ.

4.2. Хөрөнгө оруулалт, төсөл хөтөлбөр болон бусад эх үүсвэрээр нэмэгдсэн үндсэн хөрөнгийг данс бүртгэлд тусгасан байна.

Нягтлан бодох бүртгэлийн тухай хуулийн 14 дүгээр зүйлийн 14.4 дэх хэсэгт “Нягтлан бодох бүртгэлд дараах зүйлсийг заавал бүртгэнэ”, 14.4.2 дахь заалтад “Бүх хөрөнгө, хөрөнгө оруулалт, авлага” гэж заасны дагуу 2018-2020 онд шинээр нэмэгдсэн үндсэн хөрөнгийг данс бүртгэлд тусгасан байна.

Ингэхдээ Төрийн болон орон нутгийн өмчийн тухай хуулийн 11 дүгээр зүйлд “Төрийн өмчийн бодлого, зохицуулалтын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллагын бүрэн эрх” хэсэгт Төрийн өмчийн бодлого, зохицуулалтын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллага нь дараах бүрэн эрхтэй 11 дүгээр зүйлийн 8 дахь хэсэгт “Төрийн өмчит хуулийн этгээдийн үл хөдлөх болон үндсэн хөрөнгөд хамаарах хөдлөх хөрөнгийг данснаас хасах санал, захиалгыг хянаж батлах, шинээр авах шийдвэр гаргах” гэж заасны дагуу гаргасан шийдвэрийг үндэслэн данс бүртгэлд тусгажээ. Тухайлбал:

✚ ТӨБЗГ-ын 2017 оны 11 дүгээр сарын 21-ний өдрийн 487 дугаар тогтоолоор ирсэн Баян-Өлгий дэд станцын Т2 хүчний трансформаторыг 2018 онд орлогод авсан.

- ✚ ТӨБЗГ-ын 2018 оны 04 дүгээр сарын 03-ны өдрийн 64 дугаар тогтоолоор ирсэн HUANDAI Surer aerocity маркийн 56-76 ДГО улсын дугаартай Автобусыг орлогод авсан.
- ✚ ТӨБЗГ-ын 2019 оны 12 дугаар сарын 10-ны өдрийн 538 дугаар тогтоолоор ирсэн Лексус LX- 570 04-05 УНТ орлогод авсан.
- ✚ ТӨБЗГ-ын 2019 оны 10 дугаар сарын 29-ний өдрийн 454 тоот тогтоолоор ирсэн. Ниссан ТИАНА маркийн 05-29 УБҮ улсын дугаартай суудлын автомашиныг орлогод авсан.
- ✚ ТӨБЗГ-ын 2020 оны 07 дугаар сарын 06-ны өдрийн 356 дугаар тогтоолоор Эрдэнэт үйлдвэрээс ирсэн Хьюндай Старекс 20-96 ОРО улсын дугаартай суудлын автомашиныг орлого авсан.
- ✚ ТӨБЗГ-ын 2020 оны 07 дугаар сарын 06-ны өдрийн 356 дугаар тогтоолоор Эрдэнэт үйлдвэрээс ирсэн ЗИЛ 130 АГП-22 Авто өргөгч кран 99-86 ОРХ улсын дугаартай автомашиныг орлого авсан.
- ✚ ТӨБЗГ-ын 2020 оны 04 дүгээр сарын 21-ний өдрийн 162 дугаар тогтоолоор ирсэн Тоёото Ландкрузер 200 маркийн 99-26 УБҮ улсын дугаартай автомашиныг Баруун бүсийн үндсэн хөрөнгө орлого авсан боловч Увс аймгийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн хурлын 2020 оны 05 сарын 12-ны өдрийн А/54 тоот тогтоолоор Увс аймгийн Малчин сумын ЗДТГ-т шилжүүлсэн байна.

Нягтлан бодох бүртгэлийн тухай хуулийн 14 дүгээр зүйлийн 14.4 дэх хэсэгт “Нягтлан бодох бүртгэлд дараах зүйлсийг заавал бүртгэнэ”, 14.4.2 дахь заалтад “Бүх хөрөнгө, хөрөнгө оруулалт, авлага” гэж заасныг зөрчин гадна саравч, галын сараа, фитнесийн гүйлтийн зам, под станцын төмөр хашааг данс бүртгэлд тусгаагүй зөрчил байна. Хөрөнгийг данс бүртгэлд тусгахыг албан шаардлага болгов.

Компанийн касс дахь бэлэн мөнгөний үлдэгдэлд 2021 оны 6 дугаар сарын 14-ний өдрийн байдлаар тооллого хийхэд дутагдал зөрүү гараагүй бөгөөд 8251400 /Найман сая хоёр зуун тавин нэг мянга дөрвөн зуун/ төгрөгийн үлдэгдэлтэй байгаа нь касс бэлнээр бус нярав Ч.Отгончимэгийн нэр дээр ХААН банканд байрших 5819460826 тоот харилцах дансанд байна. Тодруулахад компанийн нярав салбар станц болон хөдөө сумдад ажиллах үед яаралтай хэрэгцээ гарахад шилжүүлэг хийхэд зориулан нээсэн данс бөгөөд тухайн дансаар зөвхөн “ББЭХС” ТӨХК-ийн кассын орлого, зарлагын гүйлгээ хийгдэж байна.

Мөн бараа материалын эцсийн үлдэгдэл тооллого хийхэд дутагдал гараагүй бөгөөд гүйдэл, хүчдэлийн зарим трансформаторын марк, нэрийг зөрүүтэй бүртгэсэн байна. Цаашид материалын нэр, маркийг зөрүүлэхгүйгээр дансанд бүртгэж байхыг зөвлөлөө.

4.3. Дуудлага худалдаа явуулах шийдвэр гарсан нэг автомашин ашиглалтгүй хадгалагдаж байна.

Төрийн болон орон нутгийн өмчийн тухай хуулийн 31 дүгээр зүйлийн 4 дэх хэсэгт “Энэ зүйлийн 3 дахь хэсгийн 1-д заасан өмч хамгаалах Байнгын зөвлөлийг үндсэн үйлдвэрлэл хариуцсан дэд захирал, эсхүл түүний үүрэг биелүүлдэг менежерээр толгойлуулж ерөнхий ня-бо, технологич зэрэг мэргэжлийн ажилтнуудын бүрэлдэхүүнтэйгээр захирлын шийдвэрээр байгуулна” гэж заасны дагуу өмч хамгаалах байнгын зөвлөлийг компани гүйцэтгэх захирлын тушаалаар 5 хүний бүрэлдэхүүнтэй байгуулан ажилласан байна.

Төрийн болон орон нутгийн өмчийн тухай хуулийн 31 дүгээр зүйлийн 3 дахь хэсгийн 1-д “Худалдах, шилжүүлэх, устгах эд хөрөнгийн талаар өмч хамгаалах Байнгын зөвлөл дүгнэлт гаргасан байх” гэж заасны дагуу “ББЭХС” ТӨХК-ийн өмч хамгаалах байнгын зөвлөл хуралдаж эд хөрөнгийн ашиглалтын хугацаа дууссан, тооллогын болон техникийн комиссын шийдвэр гарсан актлах үндсэн хөрөнгийн жагсаалтыг төлөөлөн удирдах зөвлөлөөр оруулан үндсэн хөрөнгө актлах тухай тогтоол гаргуулж, тогтоолын дагуу компанийн удирдлага Төрийн өмчийн бодлого, зохицуулалтын газарт хүсэлт хүргүүлэн шийдвэрлүүлж ажилласан байна. Тухайлбал:

- Төрийн өмчийн бодлого, зохицуулалтын газрын 2018 оны 6 дугаар сарын 5-ны өдрийн 246 дугаар тогтоолоор “ББЭХС” ТӨХК болон охин компаниудын үндсэн хөрөнгөд бүртгэлтэй, элэгдлээрээ анхны өртгөө нөхсөн 116.4 сая төгрөгийн балансын үнэ бүхий хөрөнгө акталж данснаас хассан байна. Үүнээс толгой компани 110.7 сая төгрөгийн балансын үнэ бүхий хөрөнгө акталжээ.

- Төрийн өмчийн бодлого, зохицуулалтын газрын 2018 оны 6 дугаар сарын 5-ны өдрийн 247 дугаар тогтоолоор “ББЭХС” ТӨХК-ийн үндсэн хөрөнгөд бүртгэлтэй, ашиглалтын хугацаа дууссан, элэгдлээрээ анхны өртгөө нөхсөн, цаашид сэргээн засварлах боломжгүй болсон 232.3 сая төгрөгийн балансын үнэ бүхий 4 автомашиныг нээлттэй дуудлага худалдаагаар худалдаалахаар, доод үнийг 17.5 сая төгрөг байхаар тогтоосон байна. Үүнд

Д/д	Авто машины марк, улсын дугаар, зориулалт, хөдөлгүүр, арлын дугаар	Үйлдвэрлэсэн/ ашиглалтад орсон он	Нийт гүйлт /км/	Балансын үнэ /Сая.төг/	Худалдах доод үнэ /Сая.төг/
1	“Хьюндай верна”, 57-69 УВА, суудлын, КМНСМ41АР7U153928	2007/2011	292638	11.0	2.5
2	“Ландкрузер-200”, 05-50 УВА, суудлын, JTMNU09JXA5034907	2010/2011	415587	102.8	6.0
3	“ХСМГ кран”, 13-83 УВА, тусгай, 20070914	2007/2011	194920	107.5	6.0
4	“Тоёота Дина”, 01-11 ХОА, ачааны, BU212-0109465	1999/2009	221899	11.0	3.0
	Нийт			232.3	17.5

Дуудлага худалдааг явуулж JTMNU09JXA5034907 арлын дугаартай 05-50 УВА улсын дугаар бүхий “Ландкрузер-200” автомашиныг 6.6 сая төгрөгөөр, 20070914 арлын дугаартай 13-83 УВА, улсын дугаартай тусгай зориулалтын автокраныг 6.4 сая төгрөгөөр тус тус худалдаалсан байна. 29

Харин Төрийн өмчийн бодлого, зохицуулалтын газрын шийдвэр гарсан байхад КМНСМ41АР7U153928 арлын дугаартай, 57-69 УВА улсын дугаар бүхий “Хьюндай верна” суудлын автомашины дуудлага худалдааг зохион байгуулаагүй, ашиглалтгүй хадгалагдаж байна. Тухайн хөрөнгийг Төрийн өмчийн хороонд хандаж шийдвэрлүүлэхийг зөвлөв.

- “ББЭХС” ТӨХК-ийн үндсэн хөрөнгөд бүртгэлтэй 2-р 64 айлын 4-49 тоот 2 өрөө орон сууцыг тухайн үед эзэмшиж байсан ажилтан хувьчилж авах тухай өргөдөл гаргасныг компани ТУЗ-ийн 2015 оны 12 дугаар сарын 23-ны өдрийн тогтоолоор дэмжиж барилгын чанарын тухай Мэргэжлийн хяналтын газрын улсын

байцаагчийн дүгнэлт гаргуулан “ББЭХС” ТӨХК-ийн удирдлага Төрийн өмчийн хороонд хүсэлт хүргүүлсэн байна. Мөн эрчим хүчний яамны 2015 оны 12 дугаар сарын 23-ны өдрийн В/3959 дугаар бичгээр дэмжсэн байна.

Монгол улсын Засгийн газрын 2016 оны 4 дүгээр сарын 4-ний өдрийн 192 дугаар “Орон сууц хувьчлах тухай” тогтоолын хавсралтад тухайн орон сууцыг одоо эзэмшиж байгаа ажилтанд хувьчлахаар тогтоосон байна. Уг тогтоолын дагуу Сангийн яамны 2016 оны 5 дугаар сарын 10-ны өдрийн 13-1/3019 дугаар бичгээр аймгийн Орон сууц хувьчлах товчоонд эрхийг шилжүүлжээ. Увс аймгийн Орон сууц хувьчлалын товчооны 2019 оны 7 дугаар сарын 26-ны өдрийн 1 дүгээр “Орон сууц хувьчлах тухай” тогтоол гарч худалдах, худалдан авах гэрээ байгуулан барилгын балансын үнэ болох 20.7 сая төгрөгийг орон нутгийн орлогын 100150051401 тоот дансанд төлүүлэн хувьчилсан байна.

- Төрийн өмчийн бодлого, зохицуулалтын газрын 2019 оны 12 дугаар сарын 16-ны өдрийн 564 дүгээр тогтоолоор “ББЭХС” ТӨХК-ийн үндсэн хөрөнгөд бүртгэлтэй 27.2 сая төгрөгийн балансын үнэтэй, 16.8 сая төгрөгийн үлдэх өртөгтэй ММBJRKB407D027336 арлын дугаартай, 70-21 УБХ улсын дугаартай, Мицубиши L-200 авто машиныг Баян-Өлгий аймаг дахь Мэргэжлийн сургалт үйлдвэрлэлийн төвд, 22.5 сая төгрөгийн балансын үнэ бүхий ММBJNK74010015574 арлын дугаартай, 16-81 УБХ улсын дугаартай Мицубиши L-200 авто машиныг Хөвсгөл авто замын засвар арчлалтын ТӨХК-д тус тус балансаас баланст шилжүүлсэн байна.

- Төрийн өмчийн бодлого, зохицуулалтын газрын 2020 оны 11 дүгээр сарын 03-ны өдрийн 542 дугаар тогтоолоор “ББЭХС” ТӨХК-ийн үндсэн хөрөнгөд бүртгэлтэй, элэгдлээрээ анхны өртгөө нөхсөн боловч ашиглаж болох 13 нэр төрлийн 248.8 сая төгрөгийн хөрөнгийн балансын үнэ бүхий хөрөнгийн ашиглах хугацааг сунгаж 128.8 сая төгрөгөөр шинэчлэн үнэ тогтоосон байна.

4.4. Хөрөнгө, материалын ашиглалт, хадгалалт, хамгаалалт хэвийн байна.

Үндсэн хөрөнгө, бараа материалын үлдэгдэлд тооллого хийхэд хэрэгцээнээс илүүдэлтэй бэлтгэсэн хөрөнгө, материал байхгүй байна.

Харин Зам, тээврийн хөгжлийн сайдын 2019 оны 390 дүгээр тушаалын 5 дугаар хавсралтаар баталсан “Автомашин сэлбэг хэрэгслийн эдэлгээний доод хязгаар норм”-ын 5.1 дэх хэсэгт “Аж ахуй нэгж, байгууллага, иргэд нь автомашины резин дугуйн эдэлгээний нөөцийн доод хязгаар буюу гүйлтийн нормыг үйлдвэрлэгчийн тогтоосон эдэлгээний нөөцийн доод хязгаарыг үндэс болгон өөрсдөө тогтоож мөрдөнө” гэж заасан байхад 2020 онд 10.9 сая төгрөгийн 34 ширхэг дугуй болон 0.45 сая төгрөгийн 2 ширхэг аккумуляторыг эдэлгээний доод хязгаарын нормыг тооцохгүйгээр худалдан авсан. Мөн “Автомашин үндсэн агрегат, зангилаануудын эдэлгээний нөөцийн доод хязгаарын нормыг тухайн эд ангийг үйлдвэрлэсэн үйлдвэрлэгчийн тогтоосон эдэлгээний нөөцийг үндэс болгон аж ахуйн нэгж байгууллага өөрсдөө тогтоож мөрдөнө” гэж заасан байхад үндсэн агрегат, зангилаануудын эд ангийг доод хязгаарын нормыг тооцохгүйгээр худалдан авсан байна.

Цаашид Зам, тээврийн хөгжлийн сайдын 2019 оны 390 дүгээр тушаалын 5 дугаар хавсралтаар баталсан “Автомашин сэлбэг хэрэгслийн эдэлгээний доод

хязгаар норм”-ын дагуу эдэлгээний доод хязгаарын нормыг тооцож ажиллахыг зөвлөмж болгов.

4.5. Шатах тослох материалыг тогтоосон норм, стандартыг тооцоогүй, анхан шатны баримтын бүрдэлгүйгээр зарцуулсан байна.

Монгол улсын Дэд бүтцийн сайдын 2004 оны 19 дүгээр “Авто машины 100 км гүйлтэд зарцуулах шатахуун зарцуулалтын жишиг норм” баталсан тушаал, Зам, тээврийн хөгжлийн сайдын 2019 оны 390 дүгээр “Авто машины шатахуун зарцуулалтын шинэчилсэн норм” баталсан тушаалын 1-р хавсралт “Автомашинны 100 км гүйлтэд зарцуулах шатахуун зарцуулалтын жишиг норм”-ыг мөрдөж ажиллаагүй байна.

Түүнчлэн 2018 онд 24.3 сая, 2019 онд 10.1 сая, 2020 онд 34.3 сая, нийт 68.7 сая төгрөгийн шатах тослох материалын зарцуулалтын замын хуудас хөтлөөгүй, 2018, 2019 онд шатахуун зарцуулалтын тооцоо бодоогүй, 2020 онд тооцоо бодсон, хянасан ажилтны гарын үсэггүй, 2018-2020 онд замын хуудсанд спидометрийн заалт буруу, норм, зарцуулалтыг дутуу хөтөлсөн, явсан ажилтан, жолооч, тооцоо бодсон нягтлан бодогчийн гарын үсэг дутуу зөрчил байна

Дээрх зөрчлийг таслан зогсоож Зам, тээврийн хөгжлийн сайдын 2019 оны 390 дүгээр “Авто машины шатахуун зарцуулалтын шинэчилсэн норм” баталсан тушаалын дагуу Автомашинны 100 км гүйлтэд зарцуулах шатахуун зарцуулалтын жишиг нормыг мөрдөж ажиллах, Нягтлан бодох бүртгэлийн тухай хуулийн 13.7 дахь хэсэгт “Анхан шатны баримтын бүрдэлгүй ажил, гүйлгээг бүртгэх, санхүүгийн тайланд тусгахыг хориглоно”, 20 зүйлийн 20.1.4 заалтад “Хүчин төгөлдөр бус анхан шатны баримтаар, эсхүл анхан шатны баримтаар баталгаажаагүй ажил, гүйлгээг бүртгэхгүй байх”, 20.2.5 дахь заалтад “Дансны өглөг, авлага ба төлбөрийн тооцоог хянах, ажил, гүйлгээг гарахаас нь өмнө хянан, баталгаажуулах” гэж заасны дагуу шатах тослох материалыг хүчин төгөлдөр анхан шатны баримттайгаар зарцуулж байхыг албан шаардлага болгов.

БҮЛЭГ: 5. “ББЭХС” ТӨХК-ийн дотоод хяналт үр дүнтэй байна.

5.1. Үйл ажиллагааны хэрэгжилтэд тавих дотоод хяналтын тогтолцоо бүрдсэн байна.

Аудитад хамрагдсан онуудад Эрчим хүчний яамны дотоод аудит, эрсдэлийн удирдлагын газар, Сангийн яам, Төрийн өмчийн бодлого, зохицуулалтын газар, Эрчим хүчний зохицуулах хороо, “Цахилгаан дамжуулах үндэсний сүлжээ” ТӨХК зэрэг газруудаас холбогдох чиглэлийн хяналтыг хийсэн байна.

Мөн Компанийн тухай хуулийн 81 дүгээр зүйлийн 81.1 дэх хэсэгт “Төлөөлөн удирдах зөвлөл нь шаардлагатай гэж үзвэл тодорхой асуудал эрхэлсэн байнгын болон түр хороог байгуулж болно”, 81.2 дахь хэсэгт “Хувьцаат компанийн төлөөлөн удирдах зөвлөл нь аудитын, цалин, урамшууллын, нэр дэвшүүлэх хороодтой байх бөгөөд эдгээр хороодын гишүүдийн гуравны хоёроос доошгүй нь төлөөлөн удирдах зөвлөлийн хараат бус гишүүдээс бүрдэнэ” гэж заасны дагуу “ББЭХС” ТӨХК-ийн ТУЗ-ийн 2018 оны 12 дугаар сарын 19-ний өдрийн 14 дүгээр, 2019 оны 10 дугаар сарын 17-ны өдрийн 19 дугаар, 2020 оны 7 дугаар сарын 7-ны өдрийн 11 дүгээр тогтоолуудаар дэд хорооны гишүүдийг шинэчлэн томилон ажилласан байна. Ингэхдээ аудитын хороонд ТУЗ-ийн хараат бус 2 гишүүн, төрийн төлөөлөл 1 гишүүн оруулжээ.

Түүнчлэн Төсвийн тухай хуулийн 4 дүгээр зүйлийн 4.1.49 дэх заалтад “дотоод аудит” гэж төсвийн хөрөнгийг зүй зохистой, үр ашигтай зарцуулах, эрсдэлийн удирдлагаар хангахад чиглэсэн төсвийн дотоод хяналтын үйл ажиллагааг” хэлнэ гэж заажээ. “ББЭХС” ТӨХК-д орон тооны байнгын үйл ажиллагаатай 1 дотоод аудитор төлөвлөгөөт хяналт шалгалтыг хийж компанийн захирлын зөвлөлд ажлаа тайлагнадаг байна.

Дотоод аудитор нь төлөвлөгөөт удирдамжийн дагуу толгой болон охин компаниудын үйл ажиллагаанд дотоод аудит хийх, Эрчим хүчний яам, хөндлөнгийн аудит, Авлигатай тэмцэх газар зэрэг байгууллагуудын хяналт шалгалтын мөрөөр хийх ажлын төлөвлөгөө гарган, хэрэгжилтийг хангуулах болон худалдан авах ажиллагаа, шинээр болон шинэчлэгдэн гарсан хууль, тогтоомж, журмуудаар сургалт зохион байгуулах, зөвлөмж чиглэл өгөх, ТУЗ-ийн тогтоол шийдвэрийн хэрэгжилт, ЭХЯ-аас ирүүлсэн удирдамжийн биелэлт болон гүйцэтгэх захирлын контрактын биелэлтийг нэгтгэх зэрэг ажлыг хийсэн байна.

5.2. Дэвшүүлсэн зорилго, зорилт, хөтөлбөр, хөдөлмөрийн гэрээний үүргийн биелэлтэд хяналт үнэлгээ хийсэн байна.

“ББЭХС” ТӨХК-ийн дотоод аудитор Төсвийн тухай хуулийн 69 дүгээр зүйлийн 69.5 дахь заалтад “Дотоод аудитын албаны дүрмийг Засгийн газар батална” гэж заасны дагуу Засгийн газрын 2015 оны 483 дугаар тогтоолоор баталсан “Дотоод аудитын дүрэм”, болон тухайн оныхоо дотоод аудитын төлөвлөгөөний дагуу хяналт шалгалтыг хийсэн байна. Тухайлбал:

- “Ховд ЦТС” ХХК-ийн 2018 оны 2-р улирлын санхүүгийн үйл ажиллагаа нь хууль тогтоомжид нийцэж байгаа эсэхэд 2018 оны 9 дүгээр сард дотоод аудит хийсэн байна. Аудитаар 8 дүгнэлт зөвлөмж өгсөн байна.

- “ББЭХС” ТӨХК-ийн 2018 оны 2 дугаар улирлын худалдан авах ажиллагааны төлөвлөгөөний хэрэгжилт холбогдох хууль, тогтоомж, заавар журамд нийцэж байгаа эсэхэд 2018 оны 7 дугаар сард дотоод аудит хийсэн байна. Аудитаар 4 зөвлөмж өгсөн байна.

- “Увс ЦТС” ХХК-ийн 2018 оны 1-р улирлын байдлаар санхүүгийн үйл ажиллагаанд 2018 оны 6 дугаар сард дотоод аудит хийсэн байна. Аудитаар 3 зөвлөмж өгсөн байна.

- “ББЭХС” ТӨХК-ийн 2017 оны худалдан авах ажиллагааны төлөвлөгөөний хэрэгжилт холбогдох хууль тогтоомжид нийцэж байгаа эсэхэд 2018 оны 1 дүгээр сард дотоод аудит хийсэн байна. Аудитаар 4 зөвлөмж өгсөн байна.

- “Дөргөний УЦС” ХХК-ийн 2019 оны 1 дүгээр улирлын үйл ажиллагаа, зорилтот түвшний хэрэгжилт, худалдан авах ажиллагаанд 2019 оны 4 дүгээр сард дотоод аудит хийсэн байна. Аудитаар 4 зөвлөмж өгсөн байна.

- “Ховд ЦТС” ХХК-ийн 2019 оны 1 дүгээр улирлын үйл ажиллагаа, зорилтот түвшний хэрэгжилт, худалдан авах ажиллагаанд 2019 оны 5 дугаар сард дотоод аудит хийсэн байна.

- Эрчим хүчний яамны Хяналт-шинжилгээ, үнэлгээ, дотоод аудитын газраас ирүүлсэн зөвлөмжийн дагуу “ББЭХС” ТӨХК, “Увс ЦТС” ХХК, “Ховд ЦТС” ХХК, “Дөргөний УЦС” ХХК -уудын 2018 оны байдлаар шилэн дансны цахим хуудсанд тавигдсан мэдээлэл, түүний агуулга чанарын үзүүлэлт холбогдох заавар журамд нийцэж байгаа эсэхэд дотоод хяналт хийсэн байна. Дотоод аудитаар 2 зөвлөмж өгөгдсөн байна.

- “ББЭХС” ТӨХК-ийн 2021 оны техник эдийн засгийн үндсэн үзүүлэлт, зорилтот түвшин, их засвар, техник зохион байгуулалтын арга хэмжээ, хөрөнгө оруулалтын төлөвлөгөөнд 2020 оны 12 дугаар сард 9 шалгуур үзүүлэлтээр дотоод хяналт хийж 12 дүгнэлт хийж зөвлөмж чиглэл өгсөн байна.

- Компаний 2019 оны Худалдан авах ажиллагаа, зорилтот түвшний хэрэгжилтэд 2020 оны 2 дугаар сард дотоод хяналт хийж 12 дүгнэлт, зөвлөмж өгсөн байна.

- “Ховд ЦТС” ХХК-ийн 2020 оны үйл ажиллагаа, зорилтот түвшний хэрэгжилт, худалдан авах ажиллагаа, хүний нөөцийн үйл ажиллагаа, техник хяналт, хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн чиглэлээр 2021 оны 2 дугаар сард дотоод аудит хийсэн байна. Аудитаар 7 зөвлөмж өгсөн байна.

5.3. Өмнөх аудитаар өгөгдсөн зөвлөмж, акт, албан шаардлагыг хэрэгжүүлсэн байна.

“ББЭХС” ТӨХК-ийн 2018-2020 оны жил эцсийн санхүүгийн тайлангийн аудитаар толгой компанид өгсөн акт, албан шаардлага, зөвлөмжийн биелэлт дараах байдалтай байна.

Д/д	Зөрчлийн товч утга	Мөнгөн дүн	Огноо	Шийдвэрлэсэн байдал	Биелэлт
1	Компанийн хэмжээнд хойшлогдсон татварын хөрөнгө, өр төлбөрийн бүртгэл хөтөлж бүртгэлд тусгаагүй байна.	0	2018	Зөвлөмж	100%
2	Компани үндсэн үйл ажиллагааны онцлогт тохирсон нягтлан бодох бүртгэлийн бодлогын баримт бичгийг шинэчлэн боловсруулах.	0	2018	Зөвлөмж	100%
3	Компанийн дотоод хяналт хийх арга аргачлал болох заавар журмыг боловсруулан мөрдөж ажиллах. Уг заавар журмын дагуу компанийн санхүүгийн бүртгэл хөтлөлт, татварын бүртгэл хөтлөлт, хөрөнгийн ашиглалт хамгаалалт, худалдан авалт, зарцуулалт, холбогдох хуулийн шаардлага, заавар, журмыг биелүүлэн ажиллаж байгаа эсэхэд болон шууд харьяалагдах дээд байгууллагаас үүрэг болгосон аливаа зүйлүүдэд төлөвлөгөөт болон гэнэтийн шалгалт хийж үр дүнг нь аудитын хороонд тайлагнаж байх	0	2018	Зөвлөмж	100%
4	“Бөхмөрөн сумын хийн цахилгаан станц” ХХК-д төлөх 3.1 сая төгрөг, Шинэ нисэх буудлын “Ашиглалтын өмнөх захиргаа”-д төлөх 1.5 сая төгрөгийн өр төлбөр бүртгэлтэй байна. Эдгээр нь 2004-2009 онд үүссэн боловч одоог хүртэл төлж барагдуулаагүй, төлөх эсэх нь тодорхойгүй, тооцоо нийлээгүй байна.	4.6	2019	Зөвлөмж	100%
5	2020 оны худалдан авах ажиллагааны төлөвлөгөөнд харьцуулалтын аргаар кадан утас 13.6 сая төгрөгөөр худалдан авахаар тусгасан ба гүйцэтгэлээр 11.0 сая төгрөгийн кадан утас худалдан авалт хийж 2.6 сая төгрөгийг ХАА тайлангаар зөрүүтэй тайлагнасан	2.6	2020	Албан шаардлага	100%
6	Шилэн дансны цахим хуудсанд тайлант хугацаанд оруулбал зохих 5 мэдээллийг хугацаа хоцроож мэдээлсэн	0	2020	Албан шаардлага	100%
7	Дараа тайлангаар ажилтанд олгосон томилолтын зардлын тооцоог гүйцэтгэл дутуу баримтаар 0.07 сая төгрөг илүү олгосон	0.07	2020	Акт	100%

8	Сахилгын шийтгэл бүхий 4 ажилтанд ажилчдын сар бүрийн үйл ажиллагааны үр дүнгийн цалин 0.7 сая төгрөгийг тооцон олгосон	0.7	2020	Акт	100%
9	2020 оны 7 дугаар сарын 1-ний өдөр Эрдэнэт үйлдвэр компаниас 28.0 сая төгрөгийн үнэтэй 2 тээврийн хэрэгсэл худалдан авч Нэмэгдсэн өртгийн албан татварын хуулийн 14.1.5 в-д заасны дагуу нэмүү өртгийн албан татварын 2.8 сая төгрөгийн суутган тооцоо хийгээгүй байна.	2.8	2020	Зөвлөмж	0 %
10	194 компанитай үүссэн 202.0 сая төгрөгийн ажил гүйлгээг “Хувь хүмүүсээс авах авлагын данс”-аар бүртгэсэн	202.0	2020	Зөвлөмж	100%

5.4. Шилэн дансны хуулийн хэрэгжилтийн талаар

Шилэн дансны тухай хууль батлагдсанаар төсвийн болон улс, орон нутгийн өмчийн хөрөнгийг үр ашигтай захиран зарцуулах, төсвийн удирдлагын шийдвэр, үйл ажиллагаа ил тод, нээлттэй, ойлгомжтой байх, түүнд олон нийт хяналт тавих тогтолцоо бүрдсэн билээ. Хуулийн 3 дугаар бүлгийн 3.1 дэх хэсэгт “Доор дурдсан байгууллага, түүний эд хөрөнгө захиран зарцуулах эрх бүхий албан тушаалтан энэ хуулийн үйлчлэлд хамаарна”, 3.1.3-д “Хяналтын багц буюу түүнээс дээш хэмжээний хувьцааг нь төр, орон нутаг болон тэдгээрийн нэгдмэл сонирхолтой этгээд эзэмшиж байгаа компани” гэж заасан байна.

Мөн хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.8 дахь хэсэгт “Энэ хуулийн 3.1.3-т заасан байгууллага дараах мэдээллийг долоо хоногийн дотор мэдээлнэ” гэж заажээ. Үүнд:

- 6.8.1.Тухайн байгууллагад холбогдох энэ хуулийн 3.2.5, 3.2.7, 3.2.8-д заасан шийдвэр;
- 6.8.2.Худалдан авах ажиллагааны төлөвлөгөө, тендерийн баримт бичиг, тендер шалгаруулалтыг явуулах журам, тендерийн урилга, тендерт оролцохыг сонирхогчдод тавих шалгуур үзүүлэлт, тендерт шалгарсан болон шалгараагүй оролцогчийн талаарх товч мэдээлэл, шалгарсан болон шалгараагүй хуулийн үндэслэл, шалтгаан;
- 6.8.3.Төр болон орон нутаг тавь буюу түүнээс дээш хувийг эзэмшиж байгаа компанийн гаргасан их хэмжээний хэлцэлд тооцогдохуйц баталгаа, батлан даалт гэж тусгасан байна.

“ББЭХС” ТӨХК-ийн дотоод аудитор системийн хэмжээнд 2018 оны 1 дүгээр улирлын байдлаар шилэн дансны цахим хуудсанд тавигдсан мэдээлэл, түүний агуулга чанарын үзүүлэлт холбогдох заавар журамд нийцэж байгаа эсэхэд дотоод хяналт хийсэн байна. Шалгалтаар Хууль болон журамд зааснаар компаниуд шилэн дансны цахим хуудсанд тавигдах боломжтой нийт 18 төрлийн мэдээлэл байгаа боловч шилэн дансны цахим хуудасны цэсээр нь үндсэн 7 мэдээлэл нийтлэгдэхээр зохицуулагдсан байна. Энэ нь хөндлөнгийн хяналт шалгалтаар мэдээлэл дутуу оруулсан байдалтай харагдах компаниас хамаарахгүй эрсдэл байна гэж дүгнэж, 2 зөвлөмж өгөгдсөн байна.

Мөн “ББЭХС” ТӨХК-ийн 2020 оны жилийн эцсийн санхүүгийн тайланд хийсэн аудитаар “Шилэн дансны цахим хуудсанд тайлант хугацаанд оруулбал зохих 5 мэдээллийг хугацаа хоцроож мэдээлсэн”-д албан шаардлага өгч биелэлтийг хангуулсан байна.

Аудитын явцад хянахад холбогдох мэдээллээ shilendans.gov.mn вэб сайтад байршуулсан байна. Харин Шилэн дансны тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.8 дахь хэсэгт “Мэдээллийн самбар нь олон нийт мэдээлэлтэй чөлөөтэй танилцах боломжийг хангасан, түүнд тавигдсан мэдээлэл нь энэ хуулийн 7 дугаар зүйлд заасан албан тушаалтны гарын үсгээр баталгаажсан байна” гэж заасан байхад компани шилэн дансны мэдээллийн самбарт ямар нэг мэдээлэл байршуулаагүй байна. Цаашид шилэн дансны мэдээллийн самбарт мэдээллийг тухай бүр байршуулан ажиллахыг зөвлөв.

Дүгнэлт

Аудитын явцад цуглуулсан нотлох зүйлс, аудитын дүнд үндэслэн дараах дүгнэлт хийж байна. Үүнд:

1. “ББЭХС” ТӨХК үндсэн болон туслах үйл ажиллагааны орлогыг бүрэн төвлөрүүлсэн байна.
2. ТУЗ-ийн шийдвэргүйгээр хандив өгсөн байна.
3. Тендер шалгаруулалт хийж гэрээ байгуулсан ажлуудаас 1 ажил хийгдээгүй байна.
4. Шууд худалдан авалт хийхдээ байгуулсан зарим гэрээний зүйл заалт тодорхойгүй, зарим худалдан авалтад гэрээ байгуулаагүй байна.
5. Сахилгын шийтгэлтэй ажилтанд сарын болон жилийн үр дүнгийн урамшуулал олгосон байна.
6. Үндсэн хөрөнгө, материалын тооллогыг хуулийн дагуу хийсэн байна.
7. Автомашины сэлбэг хэрэгслийн эдэлгээний доод хязгаар нормыг тооцоогүй байна.
8. Хамтын гэрээний зарим зүйл заалтыг мөрдөөгүй байна.
9. “ББЭХС” ТӨХК-ийн үйл ажиллагаанд дотоод хяналт хийсэн байна.

Холбогдох байгууллагын санал

УВС АЙМАГ
БАРУУН БҮСИЙН ЭРЧИМ
ХҮЧНИЙ СИСТЕМ ТӨХК

Улаангом, Увс аймаг, 85165

Утас: 7045-3385

Цахим шуудан: bbeh95@gmail.com

2021.07.07. № 313

танай _____-ны № _____-т

УВС АЙМАГ ДАХЬ
ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗАРТ

2018-2020 оны санхүүгийн үйл ажиллагааны үр
дүнд хийсэн нийцлийн аудитын тайлангийн
төсөлтэй танилцаж зөвшөөрч байгаагаа үүгээр
мэдэгдэж байна.

ГҮЙЦЭТГЭХ ЗАХИРАЛ

Д.ГАНХҮЛЭГ

**Холбогдох байгууллагын ирүүлсэн
саналд өгөх тайлбар**

“Баруун бүсийн эрчим хүчний систем” ТӨХК-ийн 2018-2020 оны санхүүгийн үйл ажиллагааны үр дүнд хийсэн аудитын тайлангийн төсөлд “Баруун бүсийн эрчим хүчний систем” ТӨХК-ийн 2021 оны 07 дугаар сарын 07-ны өдрийн 313 дугаар албан бичгээр “... аудитын тайлангийн төсөлтэй танилцаж, зөвшөөрч байгааг үүгээр мэдэгдэж байна” гэсэн хариу ирүүлсэн тул хариу тайлбар хүргүүлэх шаардлагагүй байна.

Зөвлөмж

Аудитын дүн дүгнэлтэд үндэслэн дор дурдсан арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэхийг зөвлөмж болгож байна. Үүнд:

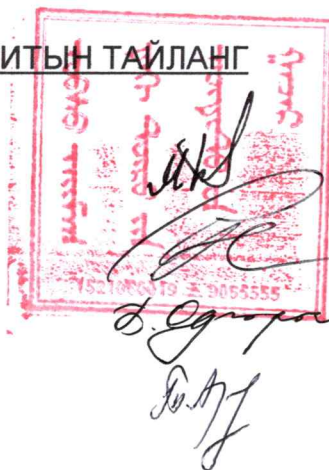
1. Худалдан авалтын гэрээг хууль, тогтоомжийн хүрээнд зүйл, заалтыг тодорхой тусган байгуулж байх.
2. ТУЗ-тай гүйцэтгэх захирлын байгуулсан контрактын зүйл заалтыг мөрдөж ажиллах.
3. Тендер худалдан авалтын гэрээний үүргээ биелүүлээгүй тохиолдолд хариуцлага тооцох талаар гэрээнд тодорхой заалт оруулах.
4. Сахилгын шийтгэлтэй ажилтанд сарын болон жилийн үр дүнгийн урамшуулал олгохгүй байх.
5. Зам, тээврийн хөгжлийн сайдын 2019 оны 390 дүгээр тушаалын 5 дугаар хавсралтаар баталсан "Автомашинны сэлбэг хэрэгслийн эдэлгээний доод хязгаар норм"-ыг мөрдөж ажиллах.
6. Хамтын гэрээний зүйл заалтыг мөрдөж ажиллах.

АУДИТЫН ТАЙЛАНГ

ХЯНАСАН: АУДИТЫН МЕНЕЖЕР

БЭЛТГЭСЭН: АХЛАХ АУДИТОР

АУДИТОР

М.БАТ-АМГАЛАН

Т.НАМЖИЛ

Б.ОДГЭРЭЛ

Т.АМАРМЭНД